

Тофиг Маһмуд

ЗЭЛЗЭЛЭ

БАКЫ — 1971

А Ы И Ш
ҺӘМКАРЛАР ИТТИПАТЛАРЫНЫҢ РЕСПУБЛИКА
- БӘДИИ ҖӨТӘЛИҖӘТ ӨВИ

З а л з а л а
Үч перде, алты шәкилдә драм/

Б А К ы - 1970

ИШТИРАК ҒДӨНЛӨР:

АМАЛ

ҒЕЈДӨРҒӨД

ӨСӨД

РӨШИД

ЧАРЫГЛЫ АҒА

ЗӨРИФ

МОЛЛА ФӨРӨҢ

ТЕДЛИ

(Өскөрлөр, гөчөгдөр вә башгалары.)

БИРИНЧИ ПӘРДӘ

Биринчи сәкил

Күнәшли, хош бир һавадыр. Көзәл һәҗәт, Кәрпичдәш өз.
Евдән хәҗли уағда бир учу ирелиҗә чыхмыш дөг көрүхүр.
Кәнч, көзәл бир келин отагдан чыхыр. һәҗәтин һәмьән
әнүндә дәҗәнһәмьән кәдәрлә, тәрәддүдлә ичәри боҗләһәмьән, узун,
арыҗ, аҗәнһәмьән гәнә җәһинләһәмьән.

ЗӘРИФ . Не олуб сәнә, Телли? Ранкин өзүндә дәҗил...
Ниҗә аҗәг хәҗә гурумусән?..

ТЕЛЛИ . Зәриф... Горхурам сәнә дәмәҗә.

ЗӘРИФ . Горхмә, Телли, горхмә... Јә"гин Рәшидә бир
һәҗ олуб. Тез ол, дилләһәмьән, Телли.

ТЕЛЛИ . Рәшид сағ-сәләметдыр, ондән виқарән олмә...
ЗӘРИФ . Бәс ондә... һә хәбәр һәр?!

ТЕЛЛИ . Кәдирләр... О диниин-имәннин аамншалар...
Бизим кәрдә дә тәҗә һекүмәт гурачаглар...

ЗӘРИФ . Кәдирләр, гоҗ кәдирләр... Мен горхмурам...
Тәкчә Рәшидән виқарәнәм... Оһә бир һәҗ олмәһәмьән...!

ТЕЛЛИ . /Горхә-горхә/ Зәриф...

ЗӘРИФ . /шүбһәли/ Нәдир, Телли? /Онун диниәдизиинә
көрүб, шүбһәси артыр. Ниҗә диниһәрән?! Јә"гин...јә"гин...
Рәшидә бир һәҗ олуб?! /Онун голүндән һәмьәнһәмьән, һәҗәчәһәмьән ичин-
дә/. Дилләһәмьән, өһидирән, дилләһәмьән!..

ТЕЛЛИ . Дәдим ки, Рәшидә һәч һә өһидирән...

ЗӘРИФ . Бәс... һә һәр ки, дәмәкдән һәкиһәрән?!
ТЕЛЛИ . Рәшид ондәһәмьән гәбулүб...

ЗӘРИФ . Онлара? Әскерләре?!

ТЕЛЛИ . Һе, әскерләре. Кајими дә еләдир. Башында
иши папаг, Үстүндә улдуз.

ЗӘРИФ . Аллаһа шүкүр ки, оңа бир шөј олмајиб... Бу
хәбәр бәлкә јаләндир?

ТЕЛЛИ . Јалан дәјил... Рәшид өзүнү ода атыб... Дири
көзлү ода... Һөјдәрбөј бундан хәбәр тутуб... "Рәшиди ел-
дүрәчәјем" - тејир. "Улагыла ешитмишәм... Һөјдәрбөј түтүр-
дүјүнү јаламаз... Әди, демәк...

ЗӘРИФ . Јох, мән гојмарам!

ТЕЛЛИ . Бизим кишиләри танымырсан? Сәнин сөзүнә са-
хан кимдир?! Рәшид өзү дә Һөјдәрбөјин ачыгына тирмизилә-
ра гошулуб, Һөјдәрбөјдән интигам алмаг истајир...

ЗӘРИФ . Рәшид елә дәјил...

ТЕЛЛИ . Рәшид әкәр мәним гәрдашымдырса, ону мән та-
нијирәм. Көрәрсән, јәнә ган душәкәк... Ен, Зәриф, сән
елә билдирсән, һәр шөј унутулуб? Јох, Рәшид кәндән чы-
хыб кәдәндә... Дә...

ЗӘРИФ . Бу мәгсәдлә кәдиб?!

ТЕЛЛИ . Һе... Һе... мән әдү, сән дири, көрәрсән...

ЗӘРИФ . Инана билмирәм...

ТЕЛЛИ . Һәлә сән Рәшиди танымырсан... Әрин олса дә
танымырсән...

ЗӘРИФ . Телли! Бәсдир, Телли...

ТЕЛЛИ . Бәс дәјил... Мәнним күнүмү гәрә еләјән Рә-
шиддир, өз доғма гәрдашым... Гоца кафтарын гучәгына мәнни
атан одур, о!.. Дир јоллуг елсәјдим, чәнним гуртарарды.
Нәчә азоб чәкдијими бир алләһ билди, бир дә мән... Өзүн

сөјлө, Чарыглы Агадан дә әдәмә ер^солар?!!

ЗӘРИФ . Сус... Кәлир... (Чарыглы Ага көрүнүр.
Јашлы бир кишидир. Һәрәкәтләри тивраг вә чәлддир...
Гәзәблидир.)

ЧАРЫГЛЫ АГА (Теллијә). Сәнә дәмәмишәм ки, аја-
гыны евдән чәлә гојма?! Бурада на эзарин вар?!

ТЕЛЛИ (Горхмуш). Чохдәндир Зәрифи көрәмишәм,
онун јанына кәлмишәм...

ЧАРЫГЛЫ АГА. Јалан дәјирсән, мүртәддин гызы,
мүртәд! Аг јалан! Бүтүн хәбәрләри онун овчуна гојмаг
гчүн кәлмисән... Төз ол, рәдд ол, кәт харәбана! Һә
дурмусән?! Һәлә кәлиб вајыны евдә верәчәјем! (Телли
горха-горха кәдир).

ЗӘРИФ . Чарыглы Ага, нә залымсән...

ЧАРЫГЛЫ АГА. Арвадын ипини, бурахмаг олмаз...
Чаны чыхсын, евдә отурсун, күчәдә-сәчәдә на иши
вар?! Сән дә онун бәјини аз апар. Ешитдин, чох
бозарыб еләмә. Аз ашын сују дәјилсән.

ЗӘРИФ . Мәнә бәһтан атымајын.

ЧАРЫГЛЫ АГА. (кинајә илә). Бәһтан?! Мәнә нә
вар, -бу кун сабаһ әрин кәлир... Көз -көјчәк әрин...
Өзү биләр...

ЗӘРИФ . Сус, Чарыглы Ага, бош јәрә арсаи гариш-
дырма, мә"нәси јохдур...

ЧАРЫГЛЫ АГА (Күлүр). Бош јәрә... Чм... Бир
аз бундан габаг Һөјдәрбөјин оглу Амал сәнә салам
кәндәрди... Һә, нијә гызарырсан?!

ЗЭРИФ (нидэтлэвир). Чык кет бурдан, Чарыглы Ага...
Кет, көвлэрин сани көрмэсин!

ЧАРЫГЛЫ АГА (ону вочина алмыр, күлө-күлө). Сүлөж-
ман пейгәмбәр јох, ләп Македониялы Искәндәр кәлө һә,
ман бурдан гова билмәв... Ишим вәр, гулаг ас...

ЗЭРИФ . Истәмирам, чык кет... Истәмирам!!!

ЧАРЫГЛЫ АГА (јөнө күлүр). Өзүндөп чыкма, кәдәп
дежиләм. Хасијјәтиги билирсан. Једди Бујнузду әждәһә
да кәтирсән кәтмәјчәјәм. Манә гулаг ас... Рашидин бол-
шевикләра гошулмасы һөјдәрбәјни күркүнә бире сәлүб...
һөјдәрбәј дејир ки, Рашид мәндән интигам алмаға кәлир...
һә, һә, инан, һөјдәрбәји дө әлләһә шүкүр, сән мәндән јәх-
ши тәһнјирсан. Инди Рашиди гәбәгламағ истәјир... Бәшә дү-
шүрсән?!

ЗЭРИФ (һөјчәнлә). Гәшә дүшүрч...

ЧАРЫГЛЫ АГА . һөјдәрбәј әклиб. Гичин биридир. Бир
дө кордун ки, һәнәс колун дибиндәһәсә үзә чххди.Һамини
тутду күлләјә... Әлә Рашиди дө, сәни дө...

ЗЭРИФ . Чарыглы Ага... Сизим кәндә ағыллы әдәмән...
Рашидә көнәк елә... Јәлвәрирәп, Чарыглы Ага...

ЧАРЫГЛЫ АГА - Ај рәһмәтлјин гичи, бу бәшәбәсдә һә
көнәк?! Сүлөжман пейгәмбәр јох, ләп Македониялы Искәндәр
дө хортлајнб кәлө һә, көнәк еләјә билмәв... Чарә әлләһә
гәлир... Онуң кәрәмәти бәјүндүр. Әләсә, әләсә көрәји
әтәһ әдәчәк... вәссәләм, шүтәмам... Мән кәдин...о

ЗЭРИФ . Чарыглы Ага... кәтип, дәһән...

ЧАРЫГЛЫ АГА . Бәјәрдән инани говурдун... Инди кәт-
мәһә гөјмүрсән...

ЗЭРИФ . Мән оглум үчүн горхурам. Балача оглум үчүн...
ЧАРЫГЛЫ АГА. Бәс өзүн үчүн горхмүрсән?! Бүтүн кәндин
көзү сәндәдир. Бу әрәлардә сәнин кими кәзәл вәр?! Өзүнү го-
ру, Зәриф, өзүң... һөјдәрбәј не истәсә едәр... һөдәлик...
(Кәдир. Тикәли чәпәриь әрхасындан Тәлли чыхыр, һоппәниб
һөјәтә дүшүр.)

ЗЭРИФ (һөјрәтлә). Тәлли?! Евә кәтмәһисән?!

ТӘЛЛИ . Аллаһ вуруб ону. Јаглы дилләрина инанма.
Аравуран, әрағарышдыран көпәк гурдур. Гөј кәдиб мени
өздә көрмәсин. Агланьб дүхсүн. Манә көз вәриб иныг вәрмир...
Нә вәхтә гәдәр онун мүрдәр гөјнүндә чүрүјчәјәм, нә вәхтә
Гәдәр?!

ЗЭРИФ . Тәлли... һирсләннә...

ТӘЛЛИ . Чанә дојмушам, Зәриф. Гөј бир аз дәрдимин
јүңкүлләшдирим. Сәнә бир хәбәр дө дејим...

ЗЭРИФ . Нә хәбәр, Тәлли?

ТӘЛЛИ . Амал сәни чох сөвир, Зәриф, инди дө сөвир...

ЗЭРИФ . Бунун хәјри јохдур...

ТӘЛЛИ . Вәр, Зәриф, әнәмин гәбри үчүн, вәр. Амал
елә ағыллыдыр ки... Рашиди дө, сәни дө әтәсиндән горујур...
һә, һә, гулагымла өшитмишән... һөјдәр бәј Амалә ачыгла-
ныб... Нијә фикир кәддин?!

ЗЭРИФ (дүшүнчәли). Амал...

(Гәрәһләгләшүр. Бир учу ирәли чыхмыш гәјәнән үстү
ишыгләннәр. Орадә бир көңч дәјәһинишдир. Күллә сәси. Кәңч
јерә әјилир... Зәриф јүјүрүб кәлир).

ЗЭРИФ (һөјчәнлә). Амал...

АМАЛ (өңгө гөлхөр). Горхма, Зериф, кудле мене
демежиб... Чижинин устунден кечди...

ЗЕРИФ. Мен е ле горхдум ки... Шукур ки, сар-өзла-
метовн...

АМАЛ. Зериф, сөн не јохши гысвен... Ёејиф ки,
башгасына гисмет олурсен...

ЗЕРИФ. Бу бараде дэишши...

АМАЛ. Билирсевми, индиче мене куллани атам ким
иди?!

ЗЕРИФ. Јох...

АМАЛ. Ревид... Сенин нишанлы...

ЗЕРИФ. Ола билмез...

АМАЛ. Инен ки, Зериф, одур! Онув атамла адевети
вар!

ЗЕРИФ. Атам ёејдербэј пис адамдыр, пис. Мен она
нифрат едирэм, Оуна керо сөне дэ... Гогышла, Амал...

АМАЛ. Сөн није атамла нифрат едирсэн?!

ЗЕРИФ. Анен хөста јетонда, ёејдербэј мана јалварыб
јохорди ки, арваде гуллул элејим. Инандим, калдин...
Онув нагөсөди бөшгө иди. Ёстајирди ки... дилим де калмир
демаје... нара кедирдим, дөшмича сукунурду. Гаршына бир
габ мирвари төкду, өз хөста арваданын балыпчи алтындан
кызлин көтүрдүјү дөс-гөшү мана вермаје чалышды.

АМАЛ (ёејретле). Манин атам?!

ЗЕРИФ. Ёа, сенин атам... ёејдербэј... Ревид сиа де-
јил... Кудлани де сөна о атам.

(Чарвайлдышы. Бүтүн сөһна ишгөлашы. Телли
де"валди-де"валди Зерифе бөхир.)

ТЕЛЛИ. Не олду, гем дөрјасына батдын, Зериф?!

Сөндөн һеч көзүм оу ичмил!
ЗЕРИФ. Телли... көт өвө, јохса Чарыгы Ага чин
атына минер.

ТЕЛЛИ. Гој дөјсүн... кукрөкларим өјрөшиб...

(Узагдан кудле сөслери ешидилар, узун абалы, сар-
галлы бир киши телесе-телесе өзүнү һөјөтө салыр. О,
Молла Фөрөч.)

МОЛЛА ФӨРӨЧ. Аллаһ, сөн сахла... Аллаһ сөн сах-
ла. Бу зөһримарын сөсини ешидаде, эле билирэм атам,
бөбама сөјүрдэр... Оһо... һара дүшүшөш... Зериф, гызым...
Нечөсөн?!

ЗЕРИФ. Нече олачагам, ај Молла Фөрөч, һынн нече
мен де эле.

МОЛЛА ФӨРӨЧ. Телли... сөн де бурдасын?!

ТЕЛЛИ. Мени не өчөб көрдүм, молла ами?

МОЛЛА ФӨРӨЧ. Гој, гызым, көзүм јохдур мөкөр?

ТЕЛЛИ. Бөс өзде мени није көрмүрсөн?! Көзүм кор
олур?!

МОЛЛА ФӨРӨЧ. Аллаһ, сөн сахла... аллаһ, сөн
сахла... Луцја не јэман шулулдөшүр... Зөнен көјлөги да
өдөмчн узунө бөварыр... Аллаһ, сөн сахла... (Кудле
сөси ешидиб дикөсинер). Бу зөһримар да көсмөт билмир...
Еле де выјилдөјөр ки, эле бил адам ахтарыр, күрөјина
көдиб кирсин...

ЗӘРИФ . Молла Фәрәч, хәјр ола бәлә?!
 МОЛЛА ФӘРӘЧ . Кедирәм көндә. Гур"аны да кәтүрмү-

шәм. Аллаһа дуа еләјә-еләјә кедирәм. Молла бабајам,
 гоча едамәм... Мәни сахлајан аллаһдыр... Сиздән дә ху-
 давенди алам кәмејини әсиркәмәз... Саламәт гәлһн...

ЗӘРИФ . Хош кәтдин, Молла Фәрәч...

ТЕЛЛИ . Выггылдәјүр, выггылдәјүр, амма елә гурдаур
 ки, адамы јәјәр. Мүрдәшпүр үзүну јусув... Мән гәчдәм...
 Сәг ол, Зәриф.

(Өнүб гәчүр. Ишыглар сөнүр. Кәчә мәнзәрәси; әјли.
 улдузу, сәкит, көвәд бир кәчә. Бир кәчүр вәрүнүр. Зәриф
 һәјәтә чыхыб чәпәрә јахыләшүр.)

ЗӘРИФ (Мәнчи көрүб, горху ичиндә). Сән кимсән?!

АМАЛ . Горхма, мәнәм, Амал...

ЗӘРИФ . Нә үчүн бу кәчә вәхти кәлмисән?

АМАЛ . Сәнинлә чидди ишим вәр.

ЗӘРИФ . Мәнилә нә ишим ола биләр, Амал?!

АМАЛ . Атам өзүнә бәјүк бир дәсәә дүзәлдир. Ким-
 сә Рәшидин вәтигәм алмаг фикриндә олдуғуну она чатдырыб.
 Бәрк горхур, ону гәлһүкә көзләјир. Бәтгә сәни дә, оғлу-
 ну дә... Тез ол, оғлуну дә кәтүр кәдәк... Бәлкә дә бу
 кәчә...

ЗӘРИФ (Дәһшәтлә). Сәнинлә кәддәм?! Јох, мән сәнә
 инанмирам... Чых кәт...

АМАЛ . Инанмирсән?! Јә шә, өзүн биләрсән, ондә
 тезликлә оғлуну дә кәтүр, әви тәрк елә, һардасә кизлән...
 уәа ол... дүгүнмәјә вәхт јохдур... Јәв!.. (Зәриф елә чү-
 мур, јәрсәнә бунулу уағла гәјидир. Ат һалларынын сәси.)

Кәчикдин, Зәриф... Кәл, бурдә кизләнәк... тез ол...

(Һәјәтин бир тәрәфинә чәкириләр. Бир нәчә һәфәр ичә-
 ри кирир. Учә бәјлү бир киши гәлһидә дәјәнүр. О, һәјдәр-
 бәјдир.)

ҺЕЈДӘРБӘУ . Кәлсин Рәшид, көрүм мәнән нәчә вәти-
 гәм әлир! Арвәдинә, оғлуну дә гул едим, ондә сәнрә бә-
 шына ләчәк бәгләсин. (О бири кәлкәләр ездән чыхырлар)
 Нә олду, нијә әлибәш?!

ГАЧАГ . Јохдур, бәј... һеч кәс јохдур...

ҺЕЈДӘРБӘУ . Јахшы ахтәрәни Тез олун!.. Мәни һалдән
 чыхәртмәјин... Ездән һарә кәдә биләр?! (Кәлкәләр елә
 кирир, бир ездән јәнә чыхырлар.) Нә олду, јәнә әлибәш?!
 Аллаһ-нурсун сизә...

ГАЧАГ . Валләһ, билләһ, јохдур... Нә арвәд, нә
 ушәг... һәр јәри әләк-вәләк еләдик...

ҺЕЈДӘРБӘУ . Кимсә хәбәрдарлыг әлиб... Ким?! Бизим
 арәмиздә хәин вәр?! Бәлкә Чарыглы Ага?! Бәс ким?! Јах-
 шы, әтләвин дүз Булуд кәндиә... Тез олун... (Чыхы-
 лар. Ат һалларынын сәси кәчдикчә үзәгләшүр. Амал Зәриф-
 лә кәлир.)

АМАЛ . Сәләмәт гәл, Зәри... Мән дә кәтмәлијәм...

ЗӘРИФ . Амал...

АМАЛ . Нәдир, Зәриф?

ЗӘРИФ . Сәг ол, Амал...

АМАЛ . Кәчән хәјрә гәлһн... (Гәрәнлыгдә итир.
 Зәриф ушәги апарыб елә гојур, авәш-јәвәш һәлә ишыглә-
 шүр. Күллә сәсләри... Телли һәјәчәнлә јүјүрә-јүјүрә кә-
 лир.)

ТЕЛЛИ . Зөлзәлә гопур... Зөлзәлә!.. Вәриф, оглу-
ну евден чыхарт... Ев учар, айттында галар... Төв ол...

Бәх, јер тәрпәнир, оилкәләнид!..

ВӘРИФ . Горхмә, Телли...

ТЕЛЛИ . Одур, Чарыглы Ага... Мәни јевә дөјмәк ис-
тәјир... Гојмә кәтсин... Аман, јер галхыр... ев учур...
әһ!..(Вәриф һөјрәтлә она бәхыр.)

П Э Р Д Э .

ИКИҢИ ШӘКИЛ

Булуд кәнди уча дар зирвәсиндәдир. Ағачсыз, чәпәр-
она Балача бир һөјет. Ев. Бу евден јухарыда аңчаг бу-
лудлар нәзәрә чәрпир, даһа һеч нә јохдур. Ашағыда, ки-
чик кәнд евләрини гиризмәтраг дамлары, дағлар, тәпәләр,
гајалар көрүнур. һөјдәрбәј вә Амәл.

ҺӨЈДӘРБӘЈ . Оғлум, Амәл, гулаг ас... Вәзијјәтимиз
ағырдыр...

АМАЛ . Бијирәм, ата...

ҺӨЈДӘРБӘЈ . Сән мәним сәг әли олмалысан. Рәшид
мәндән интигәм алмаг үчүн кәлир.

АМАЛ . Ата... бәлкә Рәшидин интигәм алмаг фикри
јохдур?!

ҺӨЈДӘРБӘЈ . Мән Рәшидин даббагда кәнүнү тәнијя-
рам. Бәбәси, атасы киши кинлидир. Эт өз кәкү үстүндә
битәр.

АМАЛ . Бу фикри дүз дөјил, ата.

ҺӨЈДӘРБӘЈ . Сән јевә мәнә инанмаг истәширсән?
Башы бәдәниндән ајрыланда чох кеч олчар... Гојмәдин
Рәшидин тојуну јаса дөндәрим... Вәриф бизим кәнддә би-
ринчи гыдыр. Ағыллыдыр, кәвәлдир. О, бизим ан кәли-
ни олмалы иди...

АМАЛ . Мән зорла мәнәббәт истәми; м.

ҺӨЈДӘРБӘЈ . Бәс нә истәјирсән?! Мәним папағымн
јерә сохмәгдән хошун кәлир?! Болшевикләр кәлиб, сәнин

бәба жүрдүндө отурублар. Рәшид дә ичиндө. Бу күн - сабаһ буре кәләчәкләр. Инди гәбәгдәриндә нечә дөҗәнәчагсән?! Рәшид өени дә, мәни дә бир куллә илә о дунјаја көндәрәчәк. Аллах вурмушду онун өзүнү мән бир гәһәр едәчәҗәм. Мәнә дә Һәҗдәрбәҗ дөҗирләр! Җә еләрәм, җә дә өз торпагында азад җәшәҗарам.

АМАЛ . Ата... онларла бәчәрмәг мүмкүн дөҗил...

ҺӘҖДӘРБӘҖ . Мән бәчәрарам, мән! Инди һәр һәҗи кәрәчәксән...

(О, әлини әлине вурур, беш-алты һәфәр гәра папагы, узун әбәли иши ичәри дахил олуб, дөврәләмә еҗләширләр. Башларыны ашагы дикиб, долагәлтмәсә пычылдөҗырлар.)

I МОЛЛА . Хәлгымызы хәтәдән-бәләдән гуртар, җәрәбби!

II МОЛЛА . Амин...

III МОЛЛА . Еҗ бизи һечдән-җәрәдән ганры! Өзүн көмөк елә, дашымызы, торпагымызы гору, җәдләры җәхынә гоҗму...

IV МОЛЛА . Амин...

V МОЛЛА . Худәҗә, бизи икидәримизә гүввәт вер, бәшымызы әлән булудләры гов, дагыт... Һәҗдәрбәҗи кәл-

кәсини үстүмүздән әскик еләмә... Гоҗ дунја дурдугча торпагымыз җәшәсин.

МОЛЛАЛАР . Амин...

(Һәҗдәрбәҗ ирәли кәлир).

ҺӘҖДӘРБӘҖ . Достларым, гәрәҗларым. Өлдү вер, дән-дү җохдур. Сөн дәмчи ганымызадәк вурушачаҗыг... Мәнә Рәшиддән ким хәбәр кәтириб?!

I МОЛЛА . Мән, Һәҗдәрбәҗ... Ону ашагы көндә өзүм кәриүшәм. Агзындан од төкүрдү. Гоҗуларындан бири ону гонаг чәҗырымды. Елә отуруб дуруб ирәг олсун, Һәҗдәрбәҗин втәсини җандырачагам - дөҗирди...

(Һәҗдәрбәҗин сифәти даһа дә сәртләшир, әлини бәлиндәки хәнчәрин гәбзәсинә апарыр.)

ҺӘҖДӘРБӘҖ . Болшевикләрә архаланыр. Јохса о чүр дәншымага чүр"әт еләмәз. Сунун арвәтчи аглар гоҗмәг мөчмә боҗнума. Кәндә оландә җәзыгым кәлди, билсәҗдим ки, бәлә едәчәк елә ондә чүчә кими бәшнини бәдәниндән үзәрдим. Ешитдиними, Амадү! Елә "җәзыгдир, җәзыгдир" дөҗирдин, көрдүн о җәзыгы, инди үстүнә гошунла кәлир. Һәлә җәнә ону мудәфиә едирсән. Әкәр гәниндә атанын ганы ахырса, илләт гәҗрәти аарса, сөзүмүз, ишимиз бир олмәлдир. (Амад бәшнини ашагы сәлир).

I МОЛЛА . Һәҗдәрбәҗ, биз әләндәк сәниләҗик!

II МОЛЛА . Һәҗдәрбәҗ, сәниләҗик!

III МОЛЛА . Елә бинадәк болшевикләри көрән көзүм җохдур. Ондарни һанысәни гилинчдән кәчирсәләр дө, уф дәмәрәм. Мән дә сәниләҗәм, Һәҗдәрбәҗ...

ГУ МОЛЛА . Мән дө...

У МОЛЛА . Мән дө!..

ҖЕДӘРБӘҖ (Молла Фәрәч). Бәс сән Молла Фәрәч?!

МОЛЛА ФӘРӘЧ . Мән?! Елә мән дө...

ҖЕДӘРБӘҖ . Һә, гочагларым, һамынның силәһи вар-
мы?

(Моллалар "вар" дөҗә хордә чәвәб вәдир, әбәларынның
ялтын дән мауәер чихарырлар. Молла Фәрәч һәҗрәтлә солә-
сага бахыр, салават чевидир.)

МОЛЛА ФӘРӘЧ . Аллаһ, сән сахлә... аллаһ, сән сах-
ла... Көзүм нә көрүр, илаһи?! Мән һәрә дүшүшәм?!
(Тир-тир әсир.) Аман аллаһ, өзүн бигим күнәһимиздән көч...

ҖЕДӘРБӘҖ . Чох көзәл, хошума кәлирсини?! Молла

Фәрәч, сән ниҗә әсирсән?!

МОЛЛА ФӘРӘЧ (чашыр). Әсирәм?! Јох, әсирәм ...
Аллаһа дүә өләҗирәм, һәҗдәрбәҗ...

ҖЕДӘРБӘҖ . Дүә вахты дөҗил, Молла Фәрәч, дөҗүч
вахтандыр...

МОЛЛА ФӘРӘЧ . Мән молдә бәбәҗем, гочә әдәмам...
әлимдә гур"ан, дилимдә өлләһ...

ҖЕДӘРБӘҖ ? (Мауәәри узәдир). Инди сәнин гу-"анн
бах, бу олмәлдир. Көтүр, Молла Фәрәч...

МОЛЛА ФӘРӘЧ (күдүч сәслә) . Јох... јох... ону
мәндән узәгдә тут... Үзүңү көрәндә бәгрим җарылчр...

Алләһ, сән сах"ә... Алләһ, сән сахлә...

ЧАРЫГЛЫ АГА (кирир). Сәләм-әләҗкүм...

ҖЕДӘРБӘҖ ВӘ БАШТАРЫ . Әләҗкүмә-сәләм.

ЧАРЫГЛЫ АГА . Һәҗдәрбәҗ, мән сәнин гуллугунда
һавыр...

ҖЕДӘРБӘҖ (хәнчәрини сивириб онун гарнина дирәҗир).
Дүзүңү дө, Рәшидин арвадның сән дүҗүг салмысан?! Дүзүңү
дәмәсән...

ЧАРЫГЛЫ АГА . Бәҗ, өлә шәҗ олмәз, бәҗ мән ниҗә?!

ҖЕДӘРБӘҖ (гәҗлә). Бәс ким?!

ЧАРЫГЛЫ АГА . Бүкүн еҗрәнмишәм. Тәллидән. Оглуңуз
Амәл...

ҖЕДӘРБӘҖ (дәһшәтлә) . Амәл? (Һамы Амәлә бахыр.
Кәркин сүкүт). Нә үчүн буну әтмисән, нә үчүн, Амәл?!
(Сүкүт) Бу дөҗә сәнә бәгчшләҗиран, бир дө белә шәҗләр
әтсән... (хәнчәри әлиндә сүнадыр). Көрүрсән?! (Чарыг-
лы Агаҗә) Кәндән һәр чүр мә"луматлары бизә вәрәткән...

ЧАРЫГЛЫ АГА . Баш үстә бәҗ...

ҖЕДӘРБӘҖ . Болшевикләрин әскәрләри чохдур?!

ЧАРЫГЛЫ АГА . Чохдур, һәҗдәрбәҗ, чохдур... Әкәә-
риҗәти өзүмүзүкләрдир.

ҖЕДӘРБӘҖ (гәҗләнир). Нә, өзүмүзүкләрдир?!

МОЛЛА . Бәли, һәҗдәр бәҗ, Чарыглы ага дүз буҗурду.

ҖЕДӘРБӘҖ . Чиләтәминизин әрас. Идә нә гәҗрәтсизә,
вичтәнсиз әдәмлар вар. Онләри бир-бир күлләләрдин.

ЧАРЫГЛЫ АГА . Онләра гошуланларын чох. јохсуллардыр...
кәндләрдән, шәһәрләрдән, јоллардан гошулурлар...

ҖЕДӘРБӘҖ . Еҗбә јох, ким ки, вә: нә хәҗәнәт едир,
ону дәр аҗачылаң аҗдирәчигән. Инди гочагларым, јола чы-
мар вәхәдир. Вәһәһи мәҗәһи јандырым! (Гаравәһәҗә кичик

фанары көчириб һәҗетин јухары башына гојурлар. Улдуз кими парлајыр.) Узагдан келиб бажын, көрөрсиниз ки, бу улдуз сөнүб, демек һәҗдәрбәҗ һәҗетде јохдур...

ГАПИДАКИ КЕШИКЧИ (һәҗечан ичинде). Һәҗдәрбәҗ! Тәвә хәбәр, тәвә хәбәр!

ҺӘҖДӘРБӘҖ . Бујур, көрөк...

КЕШИКЧИ . Болшевикләр ашары кәнде де кәлибләр...

ҺӘҖДӘРБӘҖ . Чарыглы Ага, сән Рәшидә көз гој, овуң сөзүңү, фикрини әҗрәнмәҗе чалың. Мәнә төзликлә хәбәр чәтдир...

ЧАРЫГЛЫ АГА . Баш үстә, бәҗ...

ҺӘҖДӘРБӘҖ . Инди гочагларым, атланым, дәјүм јәхын-дедир! (Молла палтарлы кишиләр бир-бир чыхырлар.)

МОЛЛА ФӘРҖ . Худәвәнди алам, овуң көмөк ол...

(Гаранлыг. Фанар. Гапидан чыхан кәлкәләр...)

(П Ә Р Д Ә)

ҮЧҮРҮҢҮ ШӘКИЛ

Биринчи шәкилдәки мәнзәрә. Чарыглы Ага вә Рәшид:

ЧАРЫГЛЫ АГА . Хош көрдүк, Рәшид.

РӘШИД . О... Чарыглы Ага... нечәсән балам?!

ЧАРЫГЛЫ АГА . Аллаһа шүкүр, сәләмәтәм.

РӘШИД . Һәҗдәрбәҗ һара гачыб, Чарыглы Ага?!

ЧАРЫГЛЫ АГА . Булуд кәндина...

РӘШИД . Кәјүн једди гәтәна гәлхыб ки... һара гәлхыр гәлхын, кәјри јохдур, ондан әл чәкмәҗәҗәҗик.

ЧАРЫГЛЫ АГА . Мәрһабә, Рәшид. Рәшәтлик атаным вәсијјәти јединдән чихмәјиб. О, "интигәм" деҗә-ејә дүвјәдән кәтди...

РӘШИД . Һәҗдәрбәҗдән көрөк интигәм өзүм алым... (һиддәҗлә). Өзүм... Өзүм... Өзүм!!! Јохса үрәјим сојумас. Оңсуз да өләчәк... Оңу мән әлдүрмәк истајирәм, мәнә көмөк өдәрәһ?

ЧАРЫГЛЫ АГА . Јәхын, Рәшид. Не десән, көз үстә... Мән кәдим, көрән-билән олар. Һәләлик...

РӘШИД . Һәләлик, Чарыглы Ага... (Чарыглы Ага чыхыр). Һәр ишши јәхындыр, тәкчә Зәрифә инанырәм, о, чох дәјишиб... Балка дәјиләндәр дүздүр? Јох, ола чәләмә! (Зәрифә јәхынлашыр).

ЗӘРИФ . Сән һеч оғлүмузла мәрәгләнмирсән, Рәшид?

РӘШИД . Дәһә вәчәб ишларым вәр...

ЗӘРИФ . Ики јәһи тәвәчә тамам олуб, һәҗ сәни сојрупур, Ана, әтә дәјир...

РӘШИД (кәскин әһәңклә). Бәсдир... Не үчүн Амалла көрүгүрдүн?

ЗӘРИФ (өзүнү итирир). Рәшид... мени баша душ...

РӘШИД . Неч не баша душмәк истәмирәм. һәр шәји билирәм, хәбарим вар. Сән өзүн дәннш... Анчаг дуахуну дәннш... (Гәрәндлгләшвр. Ишгвр әрхәжә, от тәјәснннн үс-туна душвр. Амал тәјәјә сәјкәнмишдир. Јәвәш-јәвәш Зәриф јәхннләшвр).

ЗӘРИФ . Не үчүн мени чәгүртдирмисән, Амал?

АМАЛ . Сәндән бир хәшиш әтмәк истәјирәм.

ЗӘРИФ . Бујур... "инләјирәм.

АМАЛ . Јә"гин өшитмисән... Мән кәндә мәктәб ачмисән...

ЗӘРИФ . Билирәм...

АМАЛ . Мәктәбимиздә муәллим чәгүшвр... Сән сәминаријадә тәһсил әлмисән... Бәлкә бизим мәктәбә муәллим кәлсән?

ЗӘРИФ . Јох, Амал, јох...

АМАЛ . Зәриф, бу чох хәјирли ишдир, хәшиш әдирәм, кәл хәлгүмизин сәвәдләмәси үчүн...

ЗӘРИФ . Бу, мүмкүн дәрјил. Кәлә билдирәм.

АМАЛ . Јә"гин мәктәбдә мән олдуғум үчүн кәлмәк истәмирән. Дуахуну дә, әләдирини, Зәриф?

ЗӘРИФ . һә, әләдир. Башга сөзүнүз јохдур ки...

АМАЛ . Хәјир, јохдур...

ЗӘРИФ . Јәг олун... (Гәрәндлгләшвр, һәјәт ишгләшвр).

РӘШИД . Сән онунла ики дәрәк көрүшүсән.

ЗӘРИФ . Дуадур... Бу дәрәк мән ону чәгүртдирмәшдәм, мән. (Јәнә ишгләшвр вә от тәјәснннн јәни көрүшвр. Амал јәхннләшвр.)

АМАЛ (һәјрәтлә). Зәриф, бу сәһсә?... Мән кәзләримә инанә билдирәм...

ЗӘРИФ (һәјрәчән ичиндә). Амал... сәгә вәчиб ишми душуб... Ордум бәрк хәстәдир... һәшиш ләзиздир... јох-са әлдән кәдәр... Күманним тәк сәнә кәшир. Башга һәч кәсә... Гәришлә, сәнә әзијәт вәрирәм.

АМАЛ . Чарәһат олмә, Зәриф, кәт елә, атамни һәшиш ни тәпнб сизә кәвдәрәрәм. Елә индиә онуң дәлишчә кәдәрәм... (Ишгвр сәнүр, тәкрар јәвр.)

ЗӘРИФ . Сәг ол, Амал! һеч билдирән сәнә нечә тәшәккүр әдим!

АМАЛ . Тәшәккүр ләзим дәрјил...

ЗӘРИФ . Мән сәнин һәгүтндә елә шис фикрндә ишим ки... Бәгнәлә, Амал...

АМАЛ . Ејби јохдур, Зәриф...

ЗӘРИФ . Сән мени һәлә унутманисән?

АМАЛ . Мәним чарәсини сәнин үчүн дәрәк һеч бир әһәлјјәчи јохдур.

ЗӘРИФ . Амал, сәг ол, Амал...

(Чәһвр бу вәдә сәнүр, һәјрәтлә јәвр.)

РӘШИД . О бәј бәләси мени дилиндән душвр.

Үрәјинни дәрәкәјәни сәнә шислә чарәһәт бәс вәдирән...

ВЭРИФ . Ајыбыр, Рөшид. Өзүн жахшы билирсөн ки, мен Амалы неч заман севмишөм...

РӨШИД . Мен Һөждөрбөјдөн интигамыны алмасам раһат жамаја билмөрөм. Онларны наслини јер үзүндөн сиймө-лијөм...

ВЭРИФ . Бу мәгсөдлө болшевикләре госулмусан?

РӨШИД . Сус! Онун-бунун јаннида чашыб мөндөн белә һөјләр содушарсан Һа... Көзүнү төкөрөм...

ВЭРИФ . Мен сәни неч белә билмәдим... Һөјдөрбөј бу мәгсөдиндөн чоһдан хәбәр тутуб. О да сәнә гаршы һа-зырлашыр. Амме мән елә билдирдим ки, сән тәнем башга чүрсән... Рөшид... кәл, бу фикри башындан ат... Душун, өвин вар, айдә вар, оғлун вар...

РӨШИД . Нә данышырсан? Елә һөј јохдур. Мен неч һөји унутмамышам... Бәчими лут сојундуруб ата гөшүш о мурдарын тәнни овуҷ-овуҷ ичмәја һазирам...

ВЭРИФ . Атан буна көрә интигам аиди ки... Һөјдөр-бөјин беләча оғлуну өлдүрдү. Даһа не истәјирсан?

РӨШИД . Бу азыр... Атан доһлатини, варини да итирди. Өләндә мәнә интигам алиғи дәнә-дәнә вәсийјәт өләди. Инди һәмин сәт кәлиб чатыб!

ВЭРИФ . Денәк, сән да өлсән, Һөјдөрбөј кишисэн...

РӨШИД . Сус... бир да бу сөзү дилина кәтирсән, дилини кәсөрөм... Мәним ишима гаринша... Чых кет... Мәни раһат бурөх...

ВЭРИФ . (Усјанкарчасына). Кәтирәм. Сән һагөз-сөн. Мән сәнә мәнә өлсөврим!

РӨШИД (гөзөблә). Нә?! Бу ишә мәнә олсаң, онларны јерине сәни өлдүрөрөм... Амал гүјруг булајыр, сәнин дә хрәјини јаныр, һө? Елә һөј јохдур... Мурдар һөсил-дөн неч заман јахшы инсән чыхаз... Итил өвә... Коман-диримиз кәлир... Көзә көрүнмә... (Вэриф чәкилир, өсөд кәлир.)

РӨШИД . Јолдаш комәнди, хөв кәлмисиниз... Бујудун, бујурун, ичәри... Кәндимиз јахшыдырмы?

ӨСӨД . Јахшыдыр... Мен сизин кәндә кирәндә Нүсрәти хәтирләдим... Јазыш Нүсрәт... Һөјдөрбөјин гүрбәни олду... Ону Һөјдөрбөј арадан өлә көтүрдү ки, неч сәси-сөрағы чыхмады... Горхмаз, икид болшевикләрдән би-ри иди... Сабәһ онун гәбри үстүндә митинг кечирмәк фикриндәјик...

РӨШИД . Јахшы олар, јолдаш комәнди.

ӨСӨД . Бүтүн кәнд чәмәзатыны ора јығарсан.

РӨШИД . Баш үстә, јолдаш комәнди!

(Бир әскәр һәјәчән ичиндә кәлир.)

ӘСКӘР . Јолдаш комәнди... јолдаш комәнди...

ӨСӨД . Нә олуб?

ӘСКӘР . Һөјдөрбөјин дәстәси бизим әскәрләрдән бирини өлдүрүб. Гәтилләр гәчибләр.

РӨШИД . Ичәзә верин, јолдаш комәнди, бу кәчә Булуд кәндинә һүчүм әдәк. Һөјдөрбөјин өлүсүнү сәһәр тәздән сизә кәтирим...

ӨСӨД . (Чидди). Елә һөј олмаз, Рөшид! Һүчүм өтмәк һәлә тәздир! Онсәз да Һөјдөрбөј бизим әдими кәд-дир!

(Көдир, Рашид ону жолө салыр. Жаваш-жаваш һава гара-
лыр. Маһны сасы. Охуҗан Зәрифдир. Рәшид гулаг асыр.
Бу заман гара абалы, сагталлы, чалмалы бир адам ја-
хынлашыр. Рәшид силәһе әл атмәг истаҗир.)

МОЛЛА . Төләсмә... Ондан мәнле дә вәр... (әбсәсний
әлтнндән тапанчыны онә тушләҗир.) Гулаг ас...

РӘШИД . Кинсән, на үчүн кәлисәт?

МОЛЛА . Мәни һөҗдәрбәҗ кәндәриб..

РӘШИД . Һөҗдәрбәҗ?! На истаҗир?!

МОЛЛА . Бәрышмаг истаҗир, деҗир ки, тәзә һәкумәтә
тәслим олаҗаҗам, энчәг сән ондән вә оғлундан инти-
гам әлиҗәсан... Бәрышмаг үчүн бу кәчә кәрүшмәҗи тәк-
лиҗ едир.

РӘШИД . Гуҗругу гапы әрәснндә теләндә бәрышмаг иста-
җир? Она чатдырын ки, һиләси беш тутмәз. Мән онун
нәкәри деҗиләм.

МОЛЛА . Мән сәнә сонунчу дәфә һабәрләриҗ едирәм.

РӘШИД . Фикрим гәтидир. Әлдү вәр, довду јохдур!

МОЛЛА . Јахшы, һәдәлик. (Чырмаг истаҗидән архаҗа
денүр.) Гәлкә фикринизи дәҗишдиниз?

РӘШИД . Јох, дәҗишмәдим... (Молла јох олур.)

ЗӘРИФ (өздән һөҗәчәнлә кәдир.) Рәшид, әзизим...
Һөҗдәрбәҗ бәрышмаг истаҗир... Кәд, рази ол. Рази олма-
сан, о бир һөҗ едәр, евинизи јандырәр, аиләсини дәҗи-

дәр, баламызи өлдүрәр.

РӘШИД (ришкәндлә күлүр). Һөч нә өдә билмәз, о
инди бизим әлиминздәдир, бизим!

П Э Р Д Ә .

ИКИҶЧИ ПАРДӢ
ДӢРДУҶМУ ШЕКИЛ

Сейне ики җера бӢлунмудур. Бир тарафинде: ики мартабали, шегр уллубунде ев. Һаҗет. Бивин пиллелери. Пиллелерин ашагысында килим. Агач. О, бир тарафинде меша. КӢј отлуг, тала кими җер. Бир-ики агач кӢтукле-ри керунур. Анчаг Һундур тала де вар

Парде ачыланде биривчи тараф ишгланвр. Сешер тездандир. Хоруз банн. Чарыглы Ага пиллелери горха-гор-ха дӢшвр. Гапанын җанында дуриш гара ебелн, гара па-паглы моллаҗа җахнлашвр.

ЧАРЫГЛЫ АГА . Чиҗе кӢч кӢлмисен? Инди бир аздан кӢнӢш чыхачаг.(кагиз верир). Ала, Һаҗдербеҗе чат-дир. Та"чилидир.. Бизим Һаҗетден тез чӢх кӢт... тез... (Молла кедир). Оҗ.. Бела Һаҗаты аллах кӢссин... Диаларинче асир... СӢлеҗман пеҗрамбар җох в, лап Македониҗали Искандер де келиб чыхса, кӢмек еде билӢез. ЧӢһаннам олсун. Телли... Телли...

ТЕЛЛИ (Калио). Набир, Чарыглы Ага?

ЧАРЫГЛЫ АГА . Бех, сана габагчадан деҗирам, ев-дан-ошигден узарга кетсэн, бу дӢфа сани тика-тике ела-җамаҗан.

ТЕЛЛИ (горха-горха). Јахшы, Чарыглы Ага, мӢч җава кетирам.

ЧАРЫГЛЫ АГА . О муртадларин козуне коруниа, узар габагча чалин... Јохса...

ТЕЛЛИ . Јахшы, кӢзе керунмарҗи, узар габагарам...

ЧАРЫГЛЫ АГА . Мен кедирам, бир аздан калачаҗем.

ТЕЛЛИ . Јахшы... (Чарыглы Ага чихир, отага та-рӢф кӢтмек истӢркӢн, чиҗинне мӢхраба салмиш бсӢд ке-рувр).

БСӢД . Сабаннн хӢјр, мӢрибам гиз.

ТЕЛЛИ (Тав җашманвр). Сабаннн хӢјр...

БСӢД . Сиз Чарыглы Аганын гизисиниз?

ТЕЛЛИ . Јох...

БСӢД . Голумусунуз?

ТЕЛЛИ . Јох...

БСӢД . Бас онда наҗисиниз? Мен дӢнӢн ашман сизе кӢрдӢм. Панчарадан.

ТЕЛЛИ . Наҗинизе лавним ми?

БСӢД . Јахшы гизе ошваҗиривиз... Ушгунуу Ӣрт-маҗин... Ачин, ачин...

ТЕЛЛИ . Јох, онда аллахнн габани тутар...

БСӢД (гаһгале чекиб кулвр). Голма, аллахнн гизе тутмаз. Эксине дӢшу кӢлӢр... Дом-диниз, Чарыглы Аганын наҗисиниз?

ТЕЛЛИ . Лавандижам.

БСӢД (Һаҗратла). Ичча, кӢрӢдиз? (СӢгӢт) Баннн ичча җашнн вар?

ТЕЛЛИ . Иҗиван сӢмӢрӢр Һава...

БСӢД . ДӢшман... Мен Имамлы Аганы сӢмӢрӢр кӢтмисан?

ТЕЛЛИ . Мөндөн беле иејлери сорушмајын... Неје керек! Аллаһ ешидер, мени ода јандырап...

ӘСӘД . Јеңе аллаһ! Бес сөн о гоча кафара әре келенде аллаһнын гөзәби тутмады?

ТЕЛЛИ . Билмирем. (Телли гөчөб отаға кирип).

ӘСӘД (кәдәри). Завалды, гызчыгәз!

РӘШИД (кәдир). Јолдәш командир, сабаһынәз хәјр.

ӘСӘД . Сәләм, Рәшид. Ишләр нечәдир?

РӘШИД . Тапшырығынәз јөривә јетирилмишдир, јолдәш командир. Нусрәтин шәрәфинә кечирилән митинг үчүн бүгүн һазырлыг көрүлүшдүр.

ӘСӘД . Чөх сәг ол, Рәшид...

(Гаранлыглашыр. Сәһнәнин о бири тәрәфи ишгләнир.

Һејдәрбәј һирсә кәзинир. Гара абалы киши мунтәзир дәјәнмишдир.)

ҺЕЈДӘРБӘЈ . Нусрәт? О коммунист? Аһа... денак митинг кечәдирләр? Чөх көзәл... Нусрәт... тез-тез јухуна кирир... һәммә дә гиримәз алоқун ичиндән чөхөб үстүнә кәдир. Үстү-башы ган ичида олур... Нусрәт... Кәндиләш меним үстүнә галднан Нусрәт. Ону јәд едирләр. Најә, не үчүн? Гәрибәдән, мени хоф бурчјур. Әман ону елдүртмәсәјди, чәмәат мени елдүрәди! Аһа, мәрсәдләрини баша дүшүрән. Нусрәтин не үчүн елдүрү дүјүнү чәмәат денак истајирләр. Мени русвәј етмәк истајирләр... Хој етәндә... Хој дә... Ницә елдәри бир дивән тутарам ки... Ишләр... Аһа...

ГАЧАГ . Амал јохдир, һәгә исе кәдир, һејдәрбәј...

ҺЕЈДӘРБӘЈ . Һәгә кәдә биләр?

ГАЧАГ . Билмирем, һејдәрбәј...

ҺЕЈДӘРБӘЈ . Бәдә фәрсивә огулу аллаһ мәнә веринчә, гара бир даш версәјди, мин дәфә јәхши оларды...

(Гаранлыглашыр. Сәһнәнин о бири тәрәфи ишгләнир.

Амал әвин бәјрүндән вәтә-вәтә чыхыр.)

АМАЛ . Телли...Телли... (Телли кәдир).

ТЕЛЛИ . Мени чәғгырав кимдир? (Амалы көрүб). Амал?! Гурд үрәји јәмисән нәдир?! Сән һардан чыхдын? Бурдә дәјәнмәг олмәз... Горхулудур... Сәви тутарләр...

АМАЛ . Горхма, һеч не олмәз...

ТЕЛЛИ . Нијә кәлмисән?!

АМАЛ ? Әскәрләрин бәјүјү бурда гәлнр?

ТЕЛЛИ . Һә, бурда. Бәх, о күнчәки отагда.

АМАЛ . Мән ону нечә көрә биларам?

ТЕЛЛИ . Билмирем, Амал...

АМАЛ . Бура кәлдијими Чарыглы Агаја дәмә...

ТЕЛЛИ . Дәмәрам. Сән бәјүјү нијә сорушурсән?Јохса... јохса...(Бирдәк чошгунлуғла). Әлдүрмәјин ону... јалварырам, әлдүрмәјин...

АМАЛ . Телли... мән адам елдүрәв дәјиләм.

ТЕЛЛИ . Ким исе кәдир, гәч... ешидирсән... гәч... бәх, кәл бу отагда кизлән...

(Амал кизләннәк истајир, Әсәд кәдир, ону көүр. Тапанчасини чихәрдиб ирәли кәдир.)

ӘСӘД . О ким иди?

ТЕЛЛИ (горхудан тир-тир өсир). О...О... (өзе гачыр.)

ӨСӨД (гапыны чөкир). Чых чөле... Эми дирсөн...

Чых... (Амал чөсәртле көри гајдыр.) Әлләр жүхары...
Сөн кимсән?

АМАЛ (сукутдан сонра). Өсөд, мени танымадың?!

ӨСӨД . Јох, танымадым. Кимсән?

АМАЛ . Петербург... Университет... Амал... јадныя
келирми, Өсөд?

ӨСӨД . Аһа, хатырлајырам. (Тапанчаны чыбына гојур).
Барниһа, Амал, сөн бурда не көзирсән?

АМАЛ . Бу кәндәнем, Өсөд...

ӨСӨД . Бәс нијә Университети јарымчыг гојдун?!

АМАЛ . Атам мане олду... икинчи курсдан сонра кәт-
мејиме резилыг вермәди.

ӨСӨД . Атан кимдир ки? (Сукут). Нијә чаваб вермир
сөн?

АМАЛ . Һөјдәрбөј...

ӨСӨД . (өлини тапанчаја атыб һөјрәтле). Һөјдәрбөј?

АМАЛ . Горхма, Өсөд, мәнә силаһ јохдур, нис мөг-
сөдлө де кәлмәишәм.

ӨСӨД . Һөјдәрбөј бизим дүшмәниһиздир.

АМАЛ . Билирәм, Өсөд!

ӨСӨД . Мәним јаныма кәлмәкдә мөгсәдин һөдир?

АМАЛ . Мән сизиялә вурушмаг истәмирәм. Атамын
дәстәсиндән гачыб бура кәл иһәм...

ӨСӨД . Бәс атана гаршы вурушмаг истәјирсәнми?

АМАЛ . Јох...јох... истәмирәм...

ӨСӨД . Не үчүн ондә јаныма кәлмисән? (Сукут).

АМАЛ . Мән... ган төкмәјин әләјһинәјәм...

(Бир өскәр кәлир).

ӨСКӘР . Јолдаш командир... јолдаш командир...

ӨСӨД . Не олуб?

ӨСКӘР . Һөјдәрбөјин дәстәси әвәгә кәнддә бизә
һүчүм етди. Бәрк атышма олду. Бир һөфәр јәрәлһыб. Биз
иһи һөфәр елдүрмүтүк. Гәләни гәчди...

ӨСӨД . (мүкәдәр). Көрүрсәни, Амал?! Атан бизим
лә јакшы рефтар етмир... (Амал бәшһны әвәгә тикир.) Мән
сөнә керјә гајытмагы мәсләһәт көрүрәм. Бир шәртлө:
бизә көрәк көмәк едәсән!

АМАЛ (чанлявыр). Баш үстә... Мәним дә хәбиһим
вар. Рәшидлә атам гәвһидырлар, Рәшид атам да, мән дә
елдүрмәк истәјир, интигам ешги илә јәшәјир. Атам бу-
ну билдији үчүн ондан горхур вә тәдбир көрүр...

ӨСӨД . Рәшид елә дејил...

АМАЛ . Өзүм јанына кәтмишәм. Башга пәлтар кәј-
мишдим. Мәни танымады. Өз әлһидән данышдым. Анчаг Рә-
шиди фикриндә дөндәрә билмәдим. Горхурам ки, онун әһ-
ләсинә хәтә тохува...

ӨСӨД . Јахын... Кәз гојарәм... Архајүн кәт. Мән
нимлә әләгә сәхлә...

АМАЛ . Олду, јолдаш командир...

(Гаранлыглашыр. О бири тереф ишгланыр.)

ЊЕЈДЭРБАЈ . Бир-ики ескери елдүрмөккө иш эмес. Бамсыны гырмаг лезимдир, бамсыны... Није Решидин олусуну кетирмеминиш?

(Зейф сөс: "Иүмкүн олмедн") Еле шеј жохлур. Гајдын дала. Решиди кетирин, ову кетире билмөсөниш, оглуну кетирин, арвадын кетирин. Әлибоб гајытсаныз, башчынын бөдениниздөн үзөчөјөм...

(Гаранлыглашыр. О бири тереф ишгланыр. Сөс-күј. Гөбөгдө Молла Фөрөч, архада ели туфанкли ики ескер келир).

МОЛЛА ФӨРӨЧ . Није мени тутмусунуз, ахи кунаһын недир? Валлаһ-биллеһ мөн эсил моллајөм, эсил моллајөм. Сорунуш бу кишилерден. Чаным-көзүм бөла шеј олмас...

ӘСКӘР. Ја"ни башга чүр де молла олур?

МОЛЛА ФӨРӨЧ . Һе, Һе, өз көзүмлә көрүшөм.

Аулдурлар, моллалар, патрондешли моллалар! О ваһри-марн бөх бурасында әбөсынын алтыны көстөлдир) киз-леден моллалар. Мән онлардан дејилем, дин һаггыч, гур"ан һаггыч, мазһаб һаггыч эсил моллајөм. Дизләримде төгөт гөлмәјиб... (Әскерләре). Мени није тутуб сәхләмсыһыз, није?! Аллаһ сан сәхлә... әлләһ сәхлә...

ӘСӘД (Рашидлә келир). Молла Фөрөч... горхма. Сан бизә лезимсин. Данышдыгын моллаларын һара кетдијинден хабарин вармы?

МОЛЛА ФӨРӨЧ . Вар, арын аһы, вар... бөресә бир кенде кетди...

ӘСӘД . Чох көзөл...

МОЛЛА ФӨРӨЧ . Көмөндир, бөһинна дөһүм, мән онлардан дејилем, көстөјир эи бир јалын охујум... вах лаһ-биллаһ эсил моллајөм.

ӘСӘД (күлө-күлө). Ову әјреһинишөм, Молла Фөрөч Биларөм ки, эсил молласан...

МОЛЛА ФӨРӨЧ . Атан рөһметлик. атаң рөһметлик, аллаһ сәһни көмөјин олоун... үрөјин дүһүмүдү. Ар-хөјин олум, һе?! Иһандын ки, мән эсил моллајөм?

ӘСӘД . Иһандым, Молла Фөрөч. (Рашидә бө ескерләрә). Көрдүнүшүм? Иһсратин гөбди үстүндө де бу чүр кәјиниш адалар варды. Онлар бир де көбө көргүс һөбө өтмөк лезимдир.

РӘШИД . Бәһ хотө, јолдан командир...

ӘСӘД (Молла Фөрөчө). Сан аздасар, гөчө...

МОЛЛА ФӨРӨЧ (горха-горха). Не арын аһы, бәһ дүһүмиди?

ӘСӘД (күлүр). Ева кәдө биларөһ.

МОЛЛА ФӨРӨЧ . Ева?... (сөһинир). Аллаһ сәһи сәһләсин. Саг ол, огул... саг ол... (Сөһинчөк кәдир, бу заман Төһли һөјөчәһ иһиндә јүјүртүр.)

ТЕЈЛӘ . Рашид... Рашид...

РӘШИД. Нөдир, һә олуб бөлә?

ТЕЛЛИ (төнкөңөс). Рәшид, һөждәрбәјин дөстө-
ни сәнин оглуну...

РӘШИД . Һә? Ачт дөнн...

ӘСӘД . Өлө шөј өлө билмөз. (Әскәрләрә). Төз
һадисә јеринә кәдәк...

ТЕЛЛИ . Өлдүрмәјибләр. Көтүрүб гачырләр...

ӘСӘД . Гачырләр?!.

РӘШИД . О, мәнн гәбәглади... Јөлдәш кәмәнди...
Мән сизә әрхәјин олдум, нијә һүчүм өтпирсиннә, ни-
јә?!

ӘСӘД . Сәнин мөгсәдин һәдир, Рәшид?

РӘШИД . Һөждәрбәјин һәфәсинә кәсмәк... Ону
һидмәк, парчаламәк, дөрд јерә бөлмөв...

ТЕЛЛИ . Рәшид. Зәриф дөли һәмидир.

РӘШИД . Чәһәннәмә олсун... О, Мәнн гәбәглади...
Һөждәрбәј... Јох, сәнит дәјәннә билмәрәм... О, мәннәм
оглунә сир шөј өссә, мән дә Амалы өлдүрәчәјәм.. Амә
һы...

(Гәрәнһыгләһнәр. О бири тәрәф һыһгләһнәр).

ҺӨЈДӨРБӨЈ (гәчага). Дәвәәлән кәчидиндә икн
һүләмјөт гөјәрсиннә... (Амал јәһннәһнәр). Икн һүләм-
јөт... Јухарнәдә... Һүнәрләри һәр кәчсинләр, көрүм
һечә кәчәкчәкәр...

ГАЧАГ . Баш хәтә, һөждәрбәј...

ҺӨЈДӨРБӨЈ . Кәһһәмбәјин адәмләри кәлиб чыкчә-
һәр?

ГАЧАГ . Кәлибләр, һөждәрбәј... Бөјүк бир дәв-
әт дә мөшәһкдәдир. Бизә әрхәдән кәмәк едәкәкәр.

ҺӨЈДӨРБӨЈ . Чох кәзәд, чох һәккәт... Кәдә би-
ләрсән.

(Гачаг кәдир. Амал кәдир.)

АМАЛ . Ата... мәнн сән чәғырмисән?

ҺӨЈДӨРБӨЈ . Һә, мән чәғырмисәм. Һәр кәтмиш-
дин?

АМАЛ . Аваһһә, кәдә...

ҺӨЈДӨРБӨЈ . Һә үчүн? Итин әһһәдиди?

АМАЛ . Ата... оһлар чохдурлар... Вурүһмәһин
мәһһәсн јөхдур... һәдә јәнә гүвәләри кәләчәк...
Сән һә үчүн иһад едирсән? Мән бунләри өјрәннәјә
кәтмишдим.

ҺӨЈДӨРБӨЈ . Һеч хәјир хәбәр кәтпирмәһ. Сәһһә-
дән бәлә чыһыр ки, һәмүһүһү-әһһәһһә јәјиб, әһһәд
кәли отураг. Онлар дә кәлиб бөјүнүһәдә кәдир кә-
чирсинләр. Өлө шөј јөхдур, һеч әһһәд дә оһмәјчәг.
Буну бәһһәдән чыһарт бир дәфәһһәк чыһарт... Мән
өз кәһһәһһәдә бир һәһһәр дә олсун шөһһәһһәдә әһһәд гөј-
мәһһәһһәд гәһһәһһә...

АМАЛ . Һүһһәд кәһһә...

ҺӨЈДӨРБӨЈ . Һә, Һүһһәд кәһһә... Кәһһәдән әһһә
мәнн фәһһәдә бөһһәһһәһһәдә бири иһәд. Өлө јөһһәд чыһардән иһәд.

АМАЛ . Читиндә һәһһәһһәд дәдәһһәд...

БЕЈДЕРБЕЈ . Досилдэр, гој досилдэр... Игорет,
 Ајар үтөтө гурумуун бири. Оку елдүрмөсөйдүм багрым
 чакларды. Нејтан токумларым багымк истајерлер
 көндөн эле голду ки, нин-тогу да галмады. Буна-
 ры етисөйдүм, өз чаматым мени елдүрөрдү. Инди
 мөмө рөгбөт бөсмөлөндөр де чокулур. (Пауза). Меним
 бирче сөмө жазыгым кызыр. Чам-бач галмысан. Бату
 ушат кими апарысан. Неде де башында о эаһирмар
 мөһөрүн багасы бар. Керек сени окумага көндөрмөжө-
 дүм. Н- бик м ки, кедиб бөлө ичче-ичиче олчагач,
 гөрибө сөздөр дөһмөчөгөсөн.

АМАЛ . Ата... Мени сөмө дүтө.

БЕЈДЕРБЕЈ . Неји баша дүтүтү, неји? Мени бир-
 лөндүрөб, өзүмдөн чыгарма. Бөлө олмам, огул. Сөн
 меним көзүмү ичтигисен. Сөн догуланды буттү көндө
 өжөгө гөлдүрдүм. Бөјүктөн кичије кими башынан өли-
 де мөн"өл варды. Көчмөн гојунларым сөји-несөбү жох
 иди... Бир нефор де олсув мөн"өл тутмөжөн өдг гал-
 маманды.Өкөр эле адам олсөйдү, ону ордана калма-
 лөјөрдүм. Инди сөн менимде дүтмөн кими дөһмөчөсөн,
 дүтмөн кими...

АМАЛ (үтөндөр). Мөн ичсанлыг истајирөм...

БЕЈДЕРБЕЈ . Ичсанлыг? Ичсанлыг адли неј жох-
 дур... жохдур!... Бу фикирлери башында өт, бир дө-
 фөлик өт... Бишидирөм?

АМАЛ . Бишидирөм, өтө...

БЕЈДЕРБЕЈ . Бар өһтмөлө гөрич базыр олмөт
 чамандыр... Көрсөн ки, вазирјат хөрабдыр, је Ирма,

је да Туркијеје гачарыг...

АМАЛ . Ата, иччима, мөн бөч јана көзмөжөчөјөм.

БЕЈДЕРБЕЈ (гөјөлө). Не дөһмөчөсөн, баша ат
 төмөк вөдир? Бурөдө галыб вөјлөјөчөксөн? Жоха өл-
 мөк истајирөсөн?

АМАЛ . Бурө вөтөнимдир... Меним вөтөним...

БЕЈДЕРБЕЈ . Вөтөн... Вөтөн... бөх, булур вөтөн:
 (Чибиנדөн бир кысө гызыл чыхары, чинкилдөдир). Бу
 варса, савин үчүн һәр јөр вөтөн олар...

АМАЛ . Меним үчүн жох!.. Ондөрин ичинде ача-
 мы бөлүчө алтындөн көтүрдүжүн гөм-дөшлөр, Зөрифө
 көсөдө вердијин мирварилар де вармы?

БЕЈДЕРБЕЈ (гөзөбөлө). Бөсдир, сус! Буунла не
 дөмөк истајирөсөн? Зөриф... Зөриф... өз өчизлијин-
 дөн Зөриф де сави гысмет олмөдү... (һирсөлө көдөр.)

(Амал дүһүпчөли, көдөрдү галыр. Бу заман өг түл
 иччилө Зөриф јөхилмаш бөлини онун чизиниә гојур.)
 ЗӨРИФ . Амал...

АМАЛ . Јөнө калды, Зөриф? Не үчүн сөн мени
 һанишө тө"гиб өдирсөн, һара көдөрөм, јөһмөдө олур-
 сөн? Чөч сөни увутмөгө чөһшөһрөм. Чих көт, зөриф,
 чих көт... Не дурһусөн, сөннила дөјилөм? (Сүкүт).
 Көјө бөхирөм сөн, јөрө бөхирөм сөн, көчө јөһирөм
 сөн, сөһөр дурһурөм сөн... һәр јөрдө, һәр заман сөн.
 Чих көт, Зөриф, чих көт...

ЗӨРИФ . Амал... Саг ол, Амал... (јаваһ-јөваһ
 көдөр.)

АМАЛ . Зериф, дажан, Зериф... На учун келми-
сөн?

ЗЕРИФ . Мән өзүм келменишем, сөн чагырдия.
Сөсини узатдан ешитдим, келдим...

АМАЛ . Габаглар да сәни чох чагырдым, онда
келмедия... Бәс инди није келдин, Зериф? (Сукут).
Није чаваб вермирсән, Зериф? (Зериф јаваш-јаваш
узаглашыр, Амал архаја денур). Кетмисән?.. Бу не
гәрибә хәјәлдр... Багигәт кими...

(Бу зәман бир нечә гачаг һәјәчанла кәлир.)

І ГАЧАГ . Һәјдәрбәј һәрдәдыр, Амал?

АМАЛ . Бурдә, мешәдә...

І ГАЧАГ . Мән бу дәгигә ону чагырарың. (Кәдир.)

АМАЛ . Нә олуб, нә һадисә баш вериб?

І ГАЧАГ . Һәјдәрбәјин тәпшырғынны јеринә јетир
мишик.

АМАЛ . Бансы тәпшырғынны?..

І ГАЧАГ . Рашидин оглуну оғурлајыб хәтирмишик.

АМАЛ (Һәјәчанла). Нә мәгсәдлә? (Һәјдәрбәјлә
гачаг кәлир.)

ҺЕЈДӘРБӘЈ . Һә, гачаглар, инди хошума кәлди-
миз... Афарин... Бах, белә. Рашида бир көз дәгги
чәкәк ки, гијәмәтә кими зурна чала-чала кетсин...

АМАЛ . Ата... сән на әтиәк фикриндәсән?

ҺЕЈДӘРБӘЈ . Бу дәшрә өзүм көрчәксән...

АМАЛ . Ата, о ушағын не кунаны вар?

ҺЕЈДӘРБӘЈ . Сән отур јериндә. Мәним ишмә
гәришмә!

АМАЛ (Һәјәчанла). Ата!..

ҺЕЈДӘРБӘЈ . Бәсдир, чәкил кәварә, чых көт, өз
ишине!

І ГАЧАГ . Һәјдәрбәј, бујур... Нә әмрин варсы,
сөјлә...

ҺЕЈДӘРБӘЈ (нәш"ә ичиндә). Бу дәгигә көзләри-
миң габагында онун бәшыннә кәсин. Бәдәнини тонгалда
јандырын, кәсилмиш башы исе Рашидә кәндерин...

І ГАЧАГ . Баш үстә, Һәјдәрбәј...

АМАЛ (гышгырыр). Ата! Инсәфән олсун, ата!!!
Бу тифилин кунаны недир?

ҺЕЈДӘРБӘЈ . Рәдд ол көзүмүн габагындан, мән
чин әш не мишдирмә, јохсы сәни дә тикә-тикә доғ-
рәтдырарәм!..

АМАЛ . Ата!..

ҺЕЈДӘРБӘЈ . Кәтурун, апарың буну бурдан!

АМАЛ (гачагларә). Дәјавын, дәјавын!.. Ата,
мәним сөзүм вар...гулағ ас; ата... јәлварырам, гу-
лағ ас. Сндән сонра өзүн биләрсән...

ҺЕЈДӘРБӘЈ . Нә дејәчәксән? Јәлвармәгын хәјр
јохдур.

АМАЛ . Ата, бу ушағ Рашидин әвлады дејил...

ЊЕЈДӨРБӨҖ . Не дедим? Ёс киминдир, јеңи
домек истејирсен ки, адамлар сөз көтириблер, ја
да мени алдадырлар...

АМАЛ . Јох, ата, јох... сөһз дејил... Сөһз
де алдаттырлар... Анчаг умаг Раһмин догма елмади
дејил, ондаг дејил...

ЊЕЈДӨРБӨҖ (габгаһе чөкир). Ыа...һа...һа...
Ёс гимдөндир? Ые, није оусурсоғи? Ыа...һа...һа...
Кимдөндир?! (Суккут). Није диниросоғи? Чөвөб жөрсө-
һө? Кимдөндир?

АМАЛ . Ага, ... о, мөһим ушғымдыр...

ЊЕЈДӨРБӨҖ (кулучуқу көсөб). Не?

АМАЛ . Мөн дүз дејирөм...

ЊЕЈДӨРБӨҖ . Инанмырөм. Јалан дејирөсөн... ја-
лан дејирөсөңи...

АМАЛ . Јох, ата, дүз дејирөм.

ЊЕЈДӨРБӨҖ . Игил көзлөримди, сөндөн мөһе
көмөкчи чымаз. Не дурмуосон, төв ол, чык көт, кө-
вүм сөһз көрмөсөңи! Сөһз көнөјин мөһе лөвиз дејил.
(Амал јөвөһ-јөвөһ уағлашыр). Сиз де редд олдун...
Төк гөһмөг истејирөм. (Һилл дөтчилир.) Нөһөһө ө вө-
лим оғлу Нүсрөт јөдиди чымыр... Ыле битирөм ки
һөч өлмөјибдир, сөғдыр...

С Ө С . Мөн өлмөһишөм... сөғөм...

ЊЕЈДӨРБӨҖ . Бу һөдир, бу сөс һирдди көлир?

Јохда мөһи гөрө бөсир... Јохс Нүсрөтдир?

С Ө С . Мөһим, һөјдөһбөј, игил!

ЊЕЈДӨРБӨҖ . Сөн һөрдөсөңи? Ирөлије чык...

С Ө С . Мөн төзликле көлөчөјөм... төзликле...

ЊЕЈДӨРБӨҖ . Нөчө көлөчөкөсөн? Сөн өлүсөн.

С Ө С . Јох,.. Сөғөм сөғөм...

ЊЕЈДӨРБӨҖ . Мөн јөһө сөһи өлдүрөһөңи!

С Ө С . Сөн Кур-кур курулдајан вахтында мөһи
өлдүрө билмөдин, Инди һөч бөчөра билмөсөһөн...

(Һөр јөри гөрөһлыг бүрүјүр.)

ЊЕЈДӨРБӨҖ . Амөһи!.. Бу һөдир!!! Дөһшөт!!!

(О бири гөрөһ ишыгланыр.)

ТЕЛЛИ (Чарыглы Агаја). Чарыглы Ага... Бу кө-
бөр гөрдөһишө чөтөс, дөһшөт өлөчөг. Мөн билирөм
бу өг јөһөндир, ағ јөһөһ... Зөрифин оғлу Амалдан
өлә билмөз... Јөһөндир!

ЧАРЫГЛЫ АГА . Јөһөһө һөһ өхшөјүр, һөһ дө өх-
шыр.

ТЕЛЛИ . Ыле дөһишөһө, Чарыглы Ага, Зөрифин һө-
һөгдөн күнөһө бөтирөм, јөзөңдыр. Раһид хөбөр гүт-
сө...

ЧАРЫГЛЫ АГА . Бүтүн көһд хөбөр гүтүб... Ушөг
дөң бөјүје һөһи билир, һөһи инаныр...

ТЕЛЛИ . Амөһи аллаһ, өзүң көмөк ол!

(Чарыглы ага һөјөтдө, пиллөкөһлөрин алтында,
килим үстө һөһөз гүһмөгө бөплөјүр. Бөһд бир һөчө
өскөрдө көлир.)

ӘСӘД . Чарыглы Ага, сөниңле ниминиз бар...
(Чарыглы Ага динмир, намаз гылыгында давам өдир).

Төз ол, Чарыглы Ага...

ТЕЛЛИ . Она тохунмајын, јохса аллаһын гөзөби
тутар. Кермүрсүңүз, намаз гылыр?..

ӘСӘД . Бизим көзөмөјө вехтимиз јохдур.

ТЕЛЛИ (шеһрибан). Бу дөгиге гуртарацаг, бу
дөгиге...

ӘСӘД . Телли, Чарыглы Ага гөздөн узадыр... На-
мазны чохдан гылыб... Чарыглы Ага...

ЧАРЫГЛЫ АГА . Недир, гөдөв алым? Бујур, мән
сөниң гуллуғунда һазыр...

ӘСӘД . Чамает ачы, бизе бир аз тахыл вер...

ЧАРЫГЛЫ АГА . Не, тахыл?! Бардан алым, јерини
де, вериң. Јохсул әдәниң. Әвүм ачындан сусуз әгәч
кими гурумүшәң. Тахылым олса... һи...һи...һи...
(Әсәд белиңден јаваш-јаваш тәйәнчасыны чыхарыр).
Бу недир, әгрин алым? Мәнимлә белә зарафәт әләме...
Диниң-иманиң һаггы, сәчдә етдијим гур"ан һаггы, та
хылым јохдур. О вәһримары гәјтар гој јер. ә...

ӘСӘД . Јох, гојмајачагам. Тахылын јериниң деме
рөн, һаһиниң көзү гөбағында сөни куддәләјәчәјем.

ЧАРЫГЛЫ АГА . Аллаһ бу һагсызлығи көтүрмәз.
Мәндә тахыл не көзир? Нәинки тахыл, һеч тоғу јох-
дур. Гөдөв алым, әгрин алым, мәндәв әл чәк.Вәллаһ-
билләһ...

ӘСӘД . Чарыглы Ага, ахырынчы дөфә дејирәм,
јохса...

ЧАРЫГЛЫ АГА . Јохдур, јохдур. Лап Македонија-
лы Искәндәр дө, Суһәјман Пејгәмбәр дө кәлө, бир
дөн белә тапа билмәз... Мәнә јазығын кәлсин... О
вәһримары тутмусан дүз көзүме... Зәһимм јарылыр.
Көзүм гаралыр... Аман аллаһ...

ТЕЛЛИ . Тахылын јерини мән билирәм.

ӘСӘД (һөјрәтлә). Көстәр, Телли.

ТЕЛЛИ . Чарыглы Ага онун үстүндә дәјәниб.

ӘСӘД . Нәјип үстүндә, Телли?

ЧАРЫГЛЫ АГА (дәһшәтлә). Сус, мүртәдиз гыән
мүртәд, сус, јохса!

ТЕЛЛИ . Сусмајачагам. О, амбарын һаһисы үстүн
дә дәјәниб.

ӘСӘД (Әскәрләрә). Баһын, јохлајын... (Чарыг-
лы Аганы тутуб көријә чәкәндә о, һарај-һәшир го-
парыр. Килими көтүрүрләр. Пилләкәниң алтындан һаһи
ачылыр.) Тахылы чамаета пајлајын ... Чох сағ ол,
Телли, мән сөни белә гоҗар билмәздим.

ЧАРЫГЛЫ АГА ? Вај, евини јыхыды, вај...галдым
лут-урјан... Олан гәһан варымы дә апардылар. Јол-
даш командир, һеч олмаса бир кисә сахлајын. Јал-
варырам, јолдаш командир, чох јох, бир кисә...

ӘСӘД . Мүһимкүң дејил, Чарыглы Ага.

ЧАРЫГЛЫ АГА . Бас мән адам дејиләм? Бу һаг-
сызлығи аллаһ көтүрмәз. Вај белим, кәдим әјяглары-
мә узадим...

(Бу заман аскерлер ики нефер молла палтарли гачаг кетириллелер.)

ӘСКӘР . Јолдан командир, јакын кенде һәбс олунублар.

ӘСӘД (о бири әскәрә). Тез Молла Фәрәчи чагырын...

ӘСКӘР . Баш үстә, јолдан командир.

ГАЧАГЛАРДАН БИРИ . Мени није кутмусунуз, није?.. Мән әсил моллајәм, әсил молла!

ӘСӘД . Онда бир јасин оху.

ГАЧАГ . Јасин? Ахи... јасини әлу үстә охујарлар. Бурда нечә охујум?

(Әскәрлә Молла Фәрәч кәлир.)

ӘСӘД . Молла Фәрәч, сән бүтүн моллавларни јакын таянјирсанми?

МОЛЛА ФӘРӘЧ . Бән бармагым кими...

ӘСӘД (гачаглари кәстәри). Бәс онлары нечә?

МОЛЛА ФӘРӘЧ (бахиб, әсир). Јох... Аллаһ сән оахла... Аллаһ сән сахла... һеч узларини кәрәмәишәм. Молла дејилләр...

ӘСӘД . Онлары һәбс един. һәјдәрбајин адамларидир. Чох сәг ол, Молла Фәрәч.

МОЛЛА ФӘРӘЧ . На десанис мән гуллурунузда һазир. (Әскәрләр гачаглари апарыр. Молла Фәрәч де кодир. Телли пиллавлариу алтындан гәрибә бир вәзијәтәдә Әсәдә бахир.)

ӘСӘД . Није әле бахирсан, Телли?

ТЕЛЛИ . Горхурам... горхурам...

ӘСӘД . Нәдән ,кимдән?

ТЕЛЛИ . Ондан, Чарыглы Агадан. Иландыр, дән-шетли илан... Чаланда он кун өзүмә кәлә билмирем.

ӘСӘД . Горхмә, Телли... Кендләр советләшир. Јени һәјәт кәлир. Чарыглы Ага кимиларин дөвраны гуртарыр. Горхмә... (Пауза). Сән меним хошума кәлирсән Телли...

ТЕЛЛИ . Сән дө меним хошума кәлирсән...

ӘСӘД . Доғрудән?

ТЕЛЛИ . Һә, доғрудән. Мән һәлә һеч кәси сәвмишәм.

ӘСӘД . Мән дө сәвмишәм, Телли... (Пауза)

ТЕЛЛИ . Меним кунуму Рәшид гәра еләди, өз дөмә гәрдашым. Зорлә мән Чарыглы Агаја әра верди.

ӘСӘД . Рәшид? Бизин Рәшид?

ТЕЛЛИ . Һә, Рәшид. О, һәјдәрбајдан, оғлу Амалдан бәрк јаныглыдыр. Онлардан ивтигәм алмаг истәјир.

ӘСӘД . Буну билирәм, Телли.

ТЕЛЛИ . Кенде бир шәјә қәзир, горхурам ки, Рәшид евинде... Зәриф јакын гәлиндыр, әле горхурам...

(Бу заман һәј-күј,узатдан "кәмәк един, кәмәк един" сөзләри евилиди. Телли јүјүрүр. Ыр нечә әскәр сәһнәдә дахил олур.)

ӘСӘД . Не һадисе баш вериб?

ӘСКӘР . Јолдаш командир, Рәшид өз арвадыны елдүрмәк истәјирди. Гојмәдыг, мане олдуг. Аз галды ки, бизимле атышсын. Әскәрләрдән бирини бйчаг-ла јаралады.

ӘСӘД . Бес арвад һаны?

ӘСКӘР . Гагды... Дагларе гагды... һеч кәс тута бллмәди...

ӘСӘД . Тез Рәшиди јаныма чаггыры.

ӘСКӘР . Баш үстә, јолдаш командир!

(Әскәрләр кедирләр, Телли кәлир.)

ТЕЛЛИ . Аллаһа шүкүр ки, Зәриф саг галыб. Бахын кедир... Көрүй, дагын һараснидәдир: лап јухарија, зирвәјә галхды. Дана она һеч кәс чата билмәз.

(Әскәрләр гајидырлар.)

ӘСКӘР . Јолдаш командир, Рәшид силәһ огурлајыб, бир нече һәфәрлә гачмышдыр... Бизникиләр онун далынча дүшүшләр.

ӘСӘД . Нәјин баһасниә олурса-олсун ону тутмаг ве һәбс өтмәк ләзимиляр! Кәдәк!.. (Кедирләр. Чарыглы Ага ездән чыхыр ва јаваш-јаваш Теллија доғру кәлир.)

ЧАРЫГЛЫ АГА . Һә, балача ифрита, сәни бәрдәм јери вер, ја јох?!

ТЕЛЛИ . Јахна кәммә... Јохса шыгырарам...

ЧАРЫГЛЫ АГА . Гышгырсаң да, гышгырмасаң да кәјри надир? Елә билдирсәң һеч надән кәбарим јохдур? Кәз-гашла ојнајирсәң? (Үст-кәдә јуханлашыгча

Телли чәкилир, дивара гысылыр.) Һә, јохса коман-дир хошуна кәлир? Ај ифрита!..

ТЕЛЛИ . Чәкил, Чарыглы Ага...

ЧАРЫГЛЫ АГА . Дејесән дилин дә узаныб. (Сәч-ларындан тутуб дартыр.) Кәл бура. Сәнин вајыны вер-мәсәм, бурәхән дејиләм...

(Телли дартыныр, онун әлиндән чыхыр.)

ТЕЛЛИ . Гоца кәфтар, бәсдир сәнин әлиндә чү-рудум. Бәсдир, мени богаза јыгдын!

ЧАРЫГЛЫ АГА . Рәдд ол. Мәним евимдән, мүртәдин гызы, мүртәд! Ај, бир һәјдәр бәј гәлиб кәләјди, сәнин вајыны верәјдим!

(Гаранлыглашыр. О бири тәрәф ишыглапыр. һәј-дәрбәј һирсли-һирсли кәзинир.)

ҺЕЈДӘРБӘЈ . Демәк, дестәмиздән ? һәфәри һәбс едибләр? Бу јахын кәбәр дејил... Горхурам ки, он-лар бизи сирримизи ачсынлар.

ГАЧАГ . Горхмәјын, һәјдәрбәј, онларын һеч на-дән кәбәрләри јохдур...

(Башга бир гәчәг ичәри кирир.)

ГАЧАГ . һәјдәрбәј, сизи бир гыз көрмәк иста-јыр.

ҺЕЈДӘРБӘЈ . Гыз? Хәјир ола? Кимдир с?

ГАЧАГ . Тәнимирәм. Кәзәл гыздыр.

ҺЕЈДӘРБӘЈ . Бувах ичәри.

ГАЧАГ . Бу дөгитә, һәјдәрбәј.

(Зәриф кәлир.)

ҺЕЈДӘРБӘЈ . Зәриф? Сән бура нече кәлиб чык-мысан?

ЗӘРИФ . Һөждәрбәј, һаны мәним оглум?

ҺЕЈДӘРБӘЈ . Ондан нәрәһәт олма. Ашағы көндәдир, е"тибарлы жәрәдир. Оһо... һеч фикир верми-рәм, жорғун, ач адама охшајирсан. Дәјән, адамлары-ма дәјим, сәнә јемәк версинләр.

ЗӘРИФ . Истамирәм, Һөждәрбәј, Сивин јемајинив мәнә лазим дәјил.

ҺЕЈДӘРБӘЈ . Бес сәнә нә лазимдир?

ЗӘРИФ . Амалы көрмәк истајирәм...

ҺЕЈДӘРБӘЈ . Амал адында мәним оглум јохдур.

Ону адыны јәнимда чәкмә...

ЗӘРИФ . Бес о һәр дәдир?

ҺЕЈДӘРБӘЈ . Билмирәм һансы чәһәннәмдәдир.

Мән она нифрәт еләјирәм.

ЗӘРИФ . Мән дә нифрәт еләјирәм. Ону сән пис еләмисән, сән... Амал өлә дәјилди...

ҺЕЈДӘРБӘЈ . Сус, Зәриф...

ЗӘРИФ . Сусмаг истамирәм , Һөждәрбәј. Сәндә вичдән јохдур.

ҺЕЈДӘРБӘЈ . Мәни һөвсәләдән чыхарма. Итил чәһәннәмә! Һеч вадән әлими гана батырма.

(Зәриф һирәлә чыгып кедир. Гәчаглардан бири кәлир.)

ГАЧАГ . Һөждәрбәј, тәзә хәбәр.

ҺЕЈДӘРБӘЈ . Хәјирлири?

ГАЧАГ . Кәлирдә. Болшевиклар! Ашағы өндән кәлилдәр.

ҺЕЈДӘРБӘЈ . Тәзә гүвәләри дә вар?

ГАЧАГ . Бәли, Һөждәрбәј. Елә ону көзләјирдиләр.

ҺЕЈДӘРБӘЈ . Дәвәләдән кәндилдә һазырлыг көрүлүб?

ГАЧАГ . Бәли, Һөждәрбәј...

ҺЕЈДӘРБӘЈ . Кәрим бәјдән хәбәр јохдур?

ГАЧАГ . Вар, бәј. Гошунлар кечидлә јухары галхан киши онләр өшәгидән, биз исе јухарыдән аташә бәшлә-јәчәјуг.

ҺЕЈДӘРБӘЈ . Һамисыны гирыб дәрәјә төкәчәјик!

ГАЧАГ . Еләдир, бәј.

ҺЕЈДӘРБӘЈ . Кәдин, һазырлыг көрүв.

ГАЧАГ . Бәш үстә, бәј.

ҺЕЈДӘРБӘЈ . Инди кәлсин көрүв, о болшевик Нурәт нечә кәләчәк?

С О С . Мән кәләчәјәм!

ҺЕЈДӘРБӘЈ (горхумш). Јох, јох!!!

(П Е Р Д Е)

ҮЧҮНҮ ПӨРДӨ

БИРИНЧИ ШӨЖИЛ

Даг дөшү үстүндө бөжүк бир гаја. Гајанын бир-
ни гаралан магарасы өрдүр. Дөһә јухарыда уча-уча
даглар. Зирвасында булудлар. Даг дөшүгә бир чыгыр
узаныр. Зариф келир, јаваш-јаваш јәхиллешиб гајаја
сөзкөнир.

ЗЕРИФ . Јорулдум. Һәре келиб чихиниш, һеч
өзүм дә билмирәм. Һә горхунч гајәдир! Һәфәсими дә-
рип, сонра кедим. Һәвә гарәләнниһ кәндә чәтә бил-
сәјди. Бу һәдир? Елә бил магарәдә һәсә тәрпәнди.
Бирдән әјн олар? Әјн олса, һәјл-јарән... (Гајаја
сикхидир. Бу замән үзүнү түк бәсмиш, сәчләри дагы-
ниш, һәл-һәлтәри чырылиш бир әдәм она јәхинләшәр)
Һә горхунч әдәдир... Гимсән? Мәндән һә истајирсән?
(Гәдһәг истајино. "Дәјән" -дәјә һәмә"лүм әдәм онун
гәбәғһи һәспр.) Кимсән? Јол өөр чыкиб кедим. Һә
үчүн һәни сахләјирсән?

ҺӘМӘ"ЛҮМ АДАМ . Зариф, һәни тәһһәдһә?

ЗЕРИФ . Јох... Кимсән?

ҺӘМӘ"ЛҮМ АДАМ . Зариф... Һәвә бәх, кәдәләри-
мә бәх.

ЗЕРИФ . Јох...

ҺӘМӘ"ЛҮМ АДАМ . Зариф...

ЗЕРИФ (дихсиниб она бәхәр). Амал, сәһсән?

АМАЛ . Мәһән, Зариф, һән...

ЗЕРИФ . Бу һә кхидүр дүшүсән, Амал?

АМАЛ . Рәшид әз гәлмиһәдә һәни өлдүрүһи...

ЗЕРИФ . Рәшид?

АМАЛ . О дагда рәст кәлди, бир һечә һәфәр иди-
ләр. Гајәләр олмасајды, чөхдән о дунјаја кәтмиш-
дим... Бәс сән һәре, бура һәре, Зариф?

ЗЕРИФ . Мән дә Рәшидин әлиндә гәчишәм.

АМАЛ . Лап јәхшә. Кәл, әл-әлә һәриб кәдәк.

ЗЕРИФ . Јох, мән сәһһиәлә һеч јана кәтмәк иста-
мирәм.

АМАЛ . Һија, Зариф?

ЗЕРИФ . Бүтүн кәндә бәһбәр оллушәм... Һәни
әлә бәһтәһә сәһһисән ки, бу һәкә өһрүм боју үстүм-
дә гәләчәг... өһрүм боју...

АМАЛ . Сәһһи ки, вичдәһһи тәһһиздир...

ЗЕРИФ . Һә олсун? Вичдәһә бәһән кимдир? Вич-
дән... Бәс сәһһи вичдәһһи һәрдә иди?

АМАЛ . Еһ, Зариф, бәлә вәхтдә һә вичдән?

ЗЕРИФ . Бәс о бәһтәһи һәвә атиһәдә һәгәдәһи
һә иди? Атаһ һәјдәрбәј буһу кәндә дәјүвәдә иһтиһәһ
әһһрди?

АМАЛ . Јох, атаһ јох...

ЗЕРИФ . Бәс ким?

АМАЛ . Оһу һән дөһһишәм.

ЗЕРИФ (һәјрәхлә) . Сәһ? Дәһһисән ки, ушар
Рәшидин јох, сәһһидир?

АМАЛ . Һә, Зариф, һән дөһһишәм...

ЗЭРИФ (хөжрөтлө көри чөкилдир). Бу сөзү де-
маже дидин нече келди?!

АМАЛ . Гулаг ас, Зериф...

ЗЭРИФ . Јох... дага бөсдир... Сани ешитмек
истаириэм...

АМАЛ . Зериф, мөн сани һеч јана бурахмајача-
гам.

ЗЭРИФ . Чөкил јолумдан, Амал! Сен нифрәте лајир
сән. Сана хувандијим даглар, сәна де гәр јәгерыш!

АМАЛ . Кетме, Зериф, јоллар горхулудур.

ЗЭРИФ . Сәнилә јолдан олмаг дага горхулудур.

АМАЛ . Ләдим, кәтмаје гојмајачагам!

ЗЭРИФ . Чөкил, Амал! (ону итәләјиб гачыр.)

АМАЛ . Зериф, гәјнт, Зериф... (Гајәје сәјкә-
нир). Кәтди... Мән һә үчүн ову бу гәдәр чох сәви-
рәм? Бу һәдир, Зериф гәјмдир? Бәлкә пәшман олуб?

ЗЭРИФ (јүјүрә-јүјүрә кәлир). Амал...

АМАЛ . Није һәјәчанлысан?

ЗЭРИФ . Бир нече әли силәли әдәм бура та-
рәф кәлир. Узатдан көрдүм. Бирини Рәшиде оқшаттым.
Кәл, гачаг. Бәзи бир јердә көрсә. Горхудан диз-
ләрим әсир.

АМАЛ . Горхма: Бир дәгигә дәјән, дигратлә
бахым, көрүм кәлән кимдир? (Гајәнын үстүнә гәлхиб,
кызличе бахыр). Ләп јәхиндәдир. Рәшидин дәстәсиһә
оқшәјыр. Кәл, Зериф, бу магарәдә кизләһәк. Горху-
суздур. Тәз ол. Бирдән көрәләр. Еһ, гајәје да

чыһә билмирсән, әлини вер, көрүм. Һә, бәлә, кәл,
кәч ичәри...

ЗЭРИФ . Нә гаранлыгдыр, көз-көзү көрүм.

(Магарәдә кизләһирләр. Рәшид вә бир нече һә-
фәр кәлир.)

РӘШИД . Сизә дедим ки, бу зәһримары әз ичин.
Јол да кәдә билмирсиниз...

І ГАЧАГ . Оф, һә көзәл јердир... (Отлугә узә-
һыр). Бәһ, бәһ... Дага кәтмәк истаириэм...

П ГАЧАГ . Бура чәннатдир ки! Ә"лә чәхырдан
сонра бәлә јердә узәнмәгә дәјәр.

Ш ГАЧАГ . Чәхыра сөз ола билмәзди. Он иллик
иди. Дәди дәмәгидан һәлә дә кәтмајиб...

І ГАЧАГ . Ә, Кәрим, дүзүнү дә, инди көнлүндән
нә кечир?

П ГАЧАГ . Кәзәл бир әрвәд.

І ГАЧАГ . Бәһ, бәһ, чәхырдан сонра әрвәд.
Вәр-јохуну сат, ал әрвәд, кәчәни күндүзә гат, әр-
вәдлә бәш-бәшә јәт. (Кулүшүрләр). Бәх, бурдә әли-
нә әрвәд дүшә, дүзүнү дә, һәләјәрсән?

П ГАЧАГ . Бәһ, бәһ, рүһүмү јериндән ојватдын.
Әрвәд дүшә... уф, гәдәсин әлдигың... уф...

І ГАЧАГ . Сузәлимә чәвәб вәрмирсән?

П ГАЧАГ . Әши, нече дәјим ки, әрвәдә һәјлә-
рәм?

І ГАЧАГ . Еһ, сән ләп һә, сән кими дәннәдән.
Мән дәјәни бәшә дүшәдин. Мәним әлиһә әрвәд дүшә,

она һеч тохунмарам. Яңымда отурдарам. Дојулча көзларине бахарам. Чичекләр топлајыб кәтирәрәм.

II ГАЧАГ . Еһ, сөз дөһшдлн! (Лагла) Көвләри-
не бахарам. Чичекләр кәтирәрәм... Арвад көрөндө
аглым јериндөн өлә ојнајыр ки, һеч не јәдыма душ-
мур.

III ГАЧАГ . Бу дөвә-шөвә дә гуртәрмаң ки, кәдиб
рәһәтча ајағымзын узәдә! Әје, Ләлын не кәбир, бу
һөһкәмә бир јәне чыхчағ, ја јох?

I ГАЧАГ . Бу дәгигә онун көвүнә һәнкәмә көрсән-
мир, арвад јәдына душуб, көвәл арвад.

РӘШИД (гәшгәбәгла). Бәсдир, ләггәлтн вурлушуб,
дурун кәдәк. С-һәр тәздән болшевикләр Булуз кәнди-
нә һүчүм едәчәкләр. Биз өзүмүз үчүн дәлдә, кәвлин
јерләр тапмәлијыг. Вәхт әздир, дурун, бәсдир узәнди-
нә...

I ГАЧАГ . Ај Рәшид, гој бир әз дә динчәлек.
Әлум-итим дунјасындыр, бу кун вәрыг, сәбәһ јох.

II ГАЧАГ . Арвадлардан әнгигә сәһбәт одирдик.
Рәшид, гој үрәжинизи бовалдәг.

РӘШИД (һирсәлә). Бөһ-бөһүңә нә арвад, арвад
дәјирсиниз? Дурун кәдәк. Бу гәјәләрнн үстү илә
кәдәк. Амал әлиминдән гәчиб, һәрдәсә бу гәјәләрнн
әрәсиндә кизләһмишир.

I ГАЧАГ . Дүздүр, Рәшид. Кәлин, әхтарағ.

II ГАЧАГ . Мән дәјирәм ки, Амал о мәрәдә
кәдәк... (Әли илә Амалын, Зәрифин кирдикләри
мәшвәрәтн кәстәдир). Кимин һүнәр, вәр, кәдиб ичәри

кирсин?

I ГАЧАГ . Нә вәр ки, сурдә. Мән кәдиб кирәрәм...
(Кәдир.)

III ГАЧАГ . Ајы-зад көрсән бизи көмәјә чағыр...

I ГАЧАГ . Сәни көмәјә чағырсын? Сән ки, пишик
көрәндә горхурсән, һәндә өлә ајы...

I ГАЧАГ . Ким исе кәлир.

РӘШИД . Танымадың?

I ГАЧАГ . Јох. Ушағлар, дәјәсән молладир.

II ГАЧАГ . Әсил молладир. јохсә?

I ГАЧАГ . Һә, әсил молладир. Молла Фәрәч.

РӘШИД (фикирли). Көрсән һәра кәдир бәл?

I ГАЧАГ . Јәмән горхур. Сәғә-солә бәхә-сәһә кә-
лир. Бир әлиндә гуртән, о бири әлиндә бағләмә.

II ГАЧАГ . Кәлин, горхудағ ону.

(Молла Фәрәч гәјәдән ашағн сәнир.)

МОЛЛА ФӘРӘЧ . Аллаһ, сән сәхлә... аллаһ, сән
сәхлә... Дунја шулуғләһиң. Һәр күлүн аяғундан бир
луғә узаныр. (Бирдән әлләриндә түфәнк дәјәншиш бир
вәчә һәфәри көрүб јериндә донур.) Нә көрүрәм, илә
һү? Аллаһ, сән сәхлә... аллаһ сән сәхлә...

I ГАЧАГ (вәһми сәслә). Чоча, кәдән?

МОЛЛА ФӘРӘЧ . Моллајәм. Әсил мән ла. Мәгч
тәһмирсәһә, Молла Фәрәчәм дә...

I ГАЧАГ . Һә, бәлә дә... Бизин әдәмләри сән
туғдурмусән?

МОЛЛА ФӘРӘЧ . Мән? Јох... Мән һижә?

Ш ГАЧАГ . Није јаван данширсан? Өзүң гоча кишисөн, элинде де гур"ан!

МОЛЛА ФӨРӨЧ (өсир). Валлаһ-биллаһ, кханаһны жохдур. Мөндөн не истәјирсиниз? Ахы сиз кимсиниз?

РӘШИД . Јахшы, Молла Фөрөч, горхма. Ырдан көдирсөн?

МОЛЛА ФӨРӨЧ . Өлү үстүнә чагыришдылар.

РӘШИД . Көленде болшевикләри көрмедин?

МОЛЛА ФӨРӨЧ . Көрдүм. Булуд көндинә тәрәф кетдиләр.

РӘШИД (һөјөчанла). Чохдулар?

МОЛЛА ФӨРӨЧ . Һә, чох-чох...

РӘШИД. Тез олун, көдек, јохса кечикөрик. Тез олун!

(Сур"атле узаглашырлар.)

МОЛЛА ФӨРӨЧ . Аллаһ сән сөхлә... Аллаһ сән сөхлә... Дунја не јаман шулуғлашиб... Стурум... бир авча ... не јаман ачмишиш... (Ҡағламанни ачир. Јема-јә башләјир . Амал, арднча Зөриф мағарадан чыхырлар.)

АМАЛ . Салам, Молла Фөрөч.

МОЛЛА (диксинир). аллаһ сән сөхлә... Кимсән, а бала?

ЗӨРИФ . Молла әми, салам...

МОЛЛА ФӨРӨЧ . Гнаим, Зөриф... Бурда не көдирсән?

ЗӨРИФ . Молла Фөрөч, јемакдан бир аа мана бар...

АМАЛ. Мана да бар, ишле бар...

МОЛЛА ФӨРӨЧ (каһ она, каһ буна бахыр).

Аллаһ, сән сөхлә. Аллаһ сән сөхлә... Алын, мән јемирәм. (Һәр икиси ачкөзүклә јемајә башләјир.)

АМАЛ . Молла Фөрөч, болшевикләр Булуд көндинә кетдиләр?

МОЛЛА ФӨРӨЧ . Һә, һә, көзүмлә көрдүм, изи...

узунсов курулдајан һәр һә, ону да чәкиб апарырдылар Ағзы бөх, бу бөјдә (Әли иле көстөрир). Гочунун бир учу көндә, бир учу дөгдә иди. һамсы да силәһлә.

Чанни, чәмвәт онлары јахшы гөришләјир. һеч билмирәм не сиррдир. Бир тәрәфә бөхәндә, валлаһ-биллаһ, јахшы әдәмләрдир. О көмәндириләри әнтигә оғландыр. Мәним әсил молла олдурума тек о инанды. Јохса, инди ким бөјдир, һәнсә чәһәннәмә васил олмушдур. Јахшы, оғлум, сәни мән таһимәдим. Зөриф, кимдир бу оғлан?

ЗӨРИФ . Молла әми, һөјдәрбөјин оғлудур.

МОЛЛА ФӨРӨЧ (һөјрәтлә). Һә? Бөјин оғлу? һеч бөј оғлуна ошамыр. Ај бала, аған көјүн једди гәтнәндә, сән јердә, не әчөб?

АМАЛ . Олур бәлә шөјләр, Молла Фөрөч.

МОЛЛА ФӨРӨЧ . Мән кәдин, һәләлик. Аллаһ сәзи хошбөхт еләсин.

БӘР ИКИСИ . Хош кетдин, Молла Фөрөч.

АМАЛ . Мән кетмәлијәм, Зөриф.

ЗӨРИФ . Бу дөг-дөшдә мәнә тек гојмаг истәјирсән?

АМАЛ . Јох, тек јох. Менимле кедерсен?

ЗӘРИФ . Кедерем.

АМАЛ . Инди мәнә инанырсын? (Пауза). Ина-
нырсын?

ЗӘРИФ (пычылты илә). Инанырмы, Амал. Сәнин
бирдән-бирә ағлына һардан кәлди ки, һәјдәрбәјә о
сөзү дејәсен?

АМАЛ . Һәр шәј илдырмы кими олду. Инди өзүм де
һәјрәт едирәм.

ЗӘРИФ . Демәк, сен о јаланы ујдурмасајдын, мә-
ним оғлум инди һәјәтдә јох иди...

АМАЛ . Јох.

ЗӘРИФ . Сән икинчи дефәдир ки, оғлumu мәнә
гәјтәрисән.

АМАЛ . Зәриф, кәдәк, Зәриф. Мән комәндирлә
көрүшмәлијәм. Онлары бәјүк таһлүкә кәвләјир. Кәл,
тәләсәк.

(Гәрәнлыглашыр. Ишыг онларын үстүнә дүшүр.)

ЗӘРИФ . Јорулдум.

АМАЛ . Дәјән, динчини әл.

ЗӘРИФ . Һәдәнсә ушағлыг илләримиз јәдәмә дүш-
ду, Амал. Онда дәғи-дәшн бөлә кәзәрдик? Гуш кими
әзәд...

АМАЛ . Сән онда мәнән әд чакмавдын. Һәрә
кәдәрдин, гәчиб дәләмчә кәләрдин. Адымә де гәри-
бә бир сәслә чағрардын... Инди елә чағира биләр-
сәнми?

ЗӘРИФ . Јох, мүмкүн дејил.

АМАЛ . Сәнин әнан вәфәт едәндә кәз јашы текүб
ағләјырдын. Мән јахынлашығ кәз јашыны сийдим, әлнини-
дән өлдүм. Сән де киријиб дәна әгламәдн.

ЗӘРИФ . Јәдәмә кәлир. Сизн евә гуллуғчу кәләнде
әнан мәнн тез-тез дејәрди. Мәнә кәз вәриб, ишыг
вөрмәзди. Сән кәмәјимә кәләрдин...

АМАЛ . Мән сәни о вахтдан сәвирдим, Зәриф...
(Сүкүт).

ЗӘРИФ . Ахы не үчүн сәвирсән, Амал?

АМАЛ . Намы кунәши сәвир. Анчаг һеч кәс не
үчүн сәвдијини дилинә кәтирир. (Пауза)

ЗӘРИФ . Һәфәсимә дәрдим, кәдәк, Амал.

(Гәрәнлыглашыр. Јәнә ишыг онларын үстүнә дүшүр.)

АМАЛ . Нијә дејәвдын, Зәриф? Јохсә јорулдун?

ЗӘРИФ . Јорулмамышам, үшүјүрәм...

АМАЛ . Јахына кәл.

ЗӘРИФ . Бәрк үшүјүрәм, Амал... (Амал әлләриндән
туғур.)

АМАЛ . Әлләрин де буз кимидир. Бәлкә хәстәлән-
мисән?

ЗӘРИФ . Јох... јох... Кәдәк Амал.

АМАЛ . Кәнд јахындыдыр: ләп јахында. Бир әз-
дән оғлуну де кәрәкәксән. Кәл, јүјүрәк, онда гызы-
шарсән.

ЗӘРИФ (шәкликлә). Һә, јүјүрәк...ушағлыгдә ол-
дуғу кими...

(Ишыглар дәјишир.)

АМАЛ . Жорулмадын ки...

ЭРИФ . Јох, жорулмагнам...

АМАЛ . Јене үшүжүрсөн?

ЭРИФ . Даһа үшүмүрөм...

АМАЛ . Бу өөдир? Дејесөн жагың жагыр.

ЭРИФ . Һе, дүздүр. Бир нече дамчы бојнума
дүздү. Не сојуг дамчылардыр...

АМАЛ . Көт-көдө күчлөңир.

ЭРИФ . Амал... Гој бир аз жагың алтында
дејаным...

АМАЛ . Исланарсын... Сөңө сојуг дејер...

ЭРИФ . Гаршымыза агач чыхди... Сојуг агачы...

АМАЛ . Не жахшы... Жагың көсөңө кими көзлө-
жөк... (Жагың ширлитсын көт-көдө күчлөңир. Онлар
агач алтындадырлар.)

ЭРИФ . Јухум келир, Амал...

АМАЛ . Јаман үшүжүрсөн... Жагың көсөңди...

ЭРИФ . Јаз жагыңдыр... Үө көзөл сөси вар...

Һөзин, титрак, кош... Бу сөсин алтында не јухуја
көдөрдим...

АМАЛ . Истејирсэн. Башың чыјыма гој јат...

ЭРИФ . Јох, өлө јата билмөңө.

(Бу заман жагың сөсине күллө саслары гаршыңр.)

Зериф горхуб, Амала сөгһиңр.)

АМАЛ . Дејесөн горхдун?

ЭРИФ . Горхдум.

АМАЛ . О сөслөр бизден узагыдыр, чох узагыда.

ЭРИФ . Көзлөңим јумулду.

АМАЛ (Ону сығаллајыр). Јах, Зериф...

ЭРИФ . Амал... Сан јатмағ истөмирсөн?

АМАЛ . Јох, истөмирсөн.

ЭРИФ . Јене үшүмөјө башладым.

АМАЛ (ону багына басыр). Зериф...

ЭРИФ . Јох... јох... олмаз, Амал, өңмө мөңи,
өңмө... олмаз... Бурех...

АМАЛ . Јох, бурехмырөм...

ЭРИФ . Жагың көсөб... көдөң, Амал... Басдыр,
бурах... Амал, өзизим... Бурех...

АМАЛ . Јахшы, көл көдөк...

(Јене ишыглар дејишир. Сөңүб төзөдөн јөңир.)

ЭРИФ . Мөң көңдө чатдым.

АМАЛ . Һе, Зериф... Мөң бурда сөңдөн өјрилл-
рөм... Сөңөр төздөн јухарыда олмалијөм. Еңи төңијир-
сөңми?

ЭРИФ . Төңијирөм, Амал.

АМАЛ . Јөңин өглүн инди јөтыр, дүңдөдөн хаба-
ри јохду.

ЭРИФ . Һе, јөңин јөтыр...

АМАЛ . Һөллөлик, сөг ол, Зериф... (Сүкүт) Ни-
је мөңимле худөһөфизләшмирсөн?

ЭРИФ . Һөдөңсө горхурам. Амал... Сөсөңиң
дејүшдөн горхурам...

АМАЛ . Горхмө, Зериф! Көчөң хөјрө гөлсөң.

ЭРИФ . Хөјрө гарш... (Амал узагылашир.)

Амал... Амал... өзизим, Амал...

(П ө р д ө)

АЛТЫНЧИ ЧӨКӨЛ

Сәһне жөнө ики һиссәдән ибарәтдир. Биринчи һиссә: дагын дәшүндө ағачлар. Көниш дүзәнлик.

Икинчи һиссә: дагын зирвәсиндә јөр. Дагын дәшүндән узанып көдөн назик бир чыгыр ајдын нәвәрә чөрпүр.

Пәрде ачылғанда биринчи һиссә иштиләвәр.

Әсәд вә Әскәр

ӘСКӘР . Јолдаш комендир, һәјдәрбәјин јәнныа көдәндәр гајитиналар.

ӘСӘД . Һәјдәрбәј тәслим олмағә истәмир?

ӘСКӘР . Јох, јолдаш комендир. Хәбәр көндәриб ки, өлмәјә һәзирдүр, тәслим олмағә јох...

ӘСӘД . Сидә һүчүмә кечмәјә һәзирлиғ көрүп.

ӘСКӘР . Ва ириғ, јолдаш комендир.

ӘСӘД . Елә исе башләјин.

ӘСКӘР . Гәш үстә... (Һәрби тә"зим әдиб кәдир.)

ӘСӘД (Фигирли). Јәгив Амал бизә хәјәнет етди.

Нә үчүн кәлмәди? Суну кемаји чох дәјә биләрди, чох. Инди гәв сәһәсинә вурдшмалығ. Јенә талафәт, јенә өлүм, јох... истәмирам. Башғә јол да јохдур. Нә етмәли? Бәлиә јенә бир аз көзләмәли? Јох, иланнн бәвинн вахтнда әзмәк ләзминдир.

(Бу заман әскәр гајидир.)

ӘСКӘР . Јолдаш комендир. бир кәнци һәбс өтмишик. Буғә әли әдәмә охуајнр. Сизн көрмәк истәдијини

дәнә-дәнә сәјләјир.

ӘСӘД . Бураһын кәлсин.

ӘСКӘР . Бу дегигә. (Чыкыр, Амалла гајидир.)

ӘСӘД . Амал, бу сәнсән?

АМАЛ . Мәләм, Әсәд. Бу дег јолу илә кетмәјин, көчиддән кечә билмәјечексиниз.

ӘСӘД ? Нә үчүн?

АМАЛ . Чүнки сизн күлләјә гугачағлар . Кәријә дә дәнмәк мүмкүн дәјил. Бу јолла кетмәк мәһв олмағ дәмәкдир.

ӘСӘД . Көндә көдөн башғә јол варми?

АМАЛ . Вар, таныјирам. Кәстарә биләрәм...

ӘСӘД (Ғәрәддүд ичиндә). Бәлкә...

АМАЛ . Јохса мәнә инанмирсән, Әсәд?

ӘСӘД . Дүзүвү десағ, инанмирам.

АМАЛ (сарсылыр). Инанмирсә дәмәк? Әлбәтте, бир дүшәнә оғлуна - бәј сәләсинә инанмағ олмағ... Анчағ мән дүз дәјирәм... Һәјдәрбәј јухарыда узун көчидин һәр ики тәрәфинә пулсәјот гојмушдур. Бүтүн гошун кечидә чәшндә ... Әсәд сәнә ајдиндирми? Орандән кетмәјин, Әсәд. Һәр даһин дәлиндә, һәр ағараннн ичиндә силәһли әдәм вәр. Мән башғә јол билирәм. Кизливин бир јол вар. О јолу тәк мән билирәм, дәл һеч кәс, һеч кәс. Асән јојдур. Елә јолдур ки, дүз онларнн үстүнә чыкыр. Онлар һеч атам да ача билмәјечеклар. Јол бир аз торхулдур. Мәнә инанмирсәнса, әввалмә гој бир-икн нәбәр мәһинлә кәтсин, сонра.

ӘСӘД . Әкәр хәҗнәт етсән...

АМАЛ . Мәни дәрәд јерә пәрчәләјн.

ӘСӘД (Әскәрә). Һәләлик һуҷуму сахлајн.

ӘСКӘР . Баш үстә, јолдаш командир.

(Гаранлыглашыр. О бири тәрәф ишгланыр. Һәјдәр-
бәј һирслә о баш; бу баша кәзир.)

ҺЕЈДӘРБӘЈ . Көрүнмүрләр?

Г. АГ . Јох, Һәјдәрбәј, сакигликдир.

ҺЕЈДӘРБӘЈ . Мәни тәслим етмәк истәјирләр. Горху
лаңдан көзә дә көрүнмүрләр, Евимдән, өшијимдән,
јурдумдән дидәркин дүшмүшәм, һалалчә отурдугум јердә
үстүмә кәлирләр.

ГАЧАГ . Һәјдәрбәј, вахт кечир.

ҺЕЈДӘРБӘЈ (Горху ичиндә). Индичә хәбәр вердиләр
ки, кәлирләр. Бәс һаны? Бизикиләр јатырлар, јохса
нәдир? Кәт, тез өјрән.

ГАЧАГ . Бу дәгигә, Һәјдәрбәј.

ҺЕЈДӘРБӘЈ . Јенә Нүсрәт јәдмә дүшдү. Зәлым
отлу елә бил бәјнимдә илишиб галыб.(Һирслә казинир).
Онларын өлүләри дә горхулудур.

ГАЧАГ . Һәјдәрбәј.

ҺЕЈДӘРБӘЈ . Нә олуб, јенә сәсин титрәјир?

ГАЧАГ (горхә-горхә). Онлар кәлирләр.

ҺЕЈДӘРБӘЈ (гәзәблә). Нәчә јаңи кәлирләр?

Бәс бәјәг мәнә јәлән дә ирилләд?

ГАЧАГ . Јох, Һәјдәрбәј, јалан јох... јәрн јәл-
ән кәријә гәјидибләр.

ҺЕЈДӘРБӘЈ . Кәријә? Бәлкә кәјлә кәлмәк истәјир-
ләр?!

(Гаранлыглашыр. Тәзәдән ишгланыр . Әсәд әлин-
дә тәпәнчә. Һәјдәрбәјлә үзбәүз.)

ӘСӘД . Инад етмәјин ма"насы јохлур, Һәјдәрбәј.

ҺЕЈДӘРБӘЈ . Сән Нүсрәтсән, Нүсрәт?

ӘСӘД . Бәли, Нүсрәтәм, сәнин өлдүрүјүн Нүс-
рәт, мән јенидән дирилмишәм, Һәјдәрбәј... Јенидән...

ҺЕЈДӘРБӘЈ . Сән кәјдән кәлдин?

ӘСӘД . Һә, кәјдән, кәјүн једди гәтнәдән...

ҺЕЈДӘРБӘЈ . Мәни өзүң өлдүр, мурдәр Рәшидин
әлине вермә...

ӘСӘД . Апхәјн ол, Һәјдәрбәј... Рәшиди дә
сәнин кими һәбә едәчәјик.

ҺЕЈДӘРБӘЈ . Нүсрәт, сән дедијин кими кәлдин...
(Дәличәсинә гышгырыр) Нүсрәт!!! Нүсрәт!!! (Силәһәр
јерә өтыр.)

ӘСӘД (Әскәрләрә). Апарын... (Әскәрләр Һәјдәр-
бәји апарырлар. Телли јүјүрә-јүјүрә кәлир.)Телли,
сән бурда нә кәзирсән?

ТЕЛЛИ . Мәни Рәшид чәгыртдырмышдн... Гәрәшым.

ӘСӘД. Һәрәдмр о?

ТЕЛЛИ . Ашәғидә, гајаларын ичиндә...

ӘСӘД . Сәндән нә истәјирди?

ТЕЛЛИ . Чох шеј сорушду: Зерифи, Амалы. Не дешетли иди. Ондан горхдум, чох горхдум.

ӘСӘД . Сәни чагырмагда мөгсәди не иди, дүзүнү де, Телли, дүзүнү де. Јохса, сонра кеч олар.

ТЕЛЛИ . Јох, мән не вәрдисә, һамысыны дәнш-дым. Һамысыны...

ӘСӘД . Киминде деһа чох мерәгланьрды?

ТЕЛЛИ . Амалла...

ӘСӘД . Амалла?

ТЕЛЛИ . Һе, онулла, һарда олдуғуну сорушурду.

ӘСӘД . Рәшид өз алчағ фикриндән денмәишир.

(Гаравлытлашыр. Икинчи тәрәф ишыгланьр.)

РӘШИД (достларыва). О, һәрде олса буралардә-дыр...

І ГАЧАҒ . Чаным, не јәпымысан бу кәдәнин јәхә сындан? Кәл, өз чанымны гуртарағ.

ІІ ГАЧАҒ . Рәшид, бу даши әтәјиндән тек. Сәр-һәд јәхындәдыр, гаҗағ кәдәк...

РӘШИД . Јох, Амалын ишин битирәк, сонра. Һәјдәрбәјдән интиғам алмаға кечикдим, Бәри онун ог-луну, Амалы...

І ГАЧАҒ . Мән деһа һеч јәна кәтмирем.

ІІ ГАЧАҒ . Мән де кәтмирем.

ІІІ ГАЧАҒ . Мән дә...

ІV ГАЧАҒ . Мән түфәнкими дә вәра биларам...

Аллә Рәшид, буну да о бири чијиндән ас.

(Онун чијинә кәчкир.)

РӘШИД (гәзәб ичинде). Рәдд олун, кәдин!

І ГАЧАҒ . Еле шеј јохдур, сән бизимлә кәдә-чәксән.

ІІ ГАЧАҒ . Дүз дејир, кәдәчәксән!

ІІІ ГАЧАҒ . Һе, һе, кәдәчәксән!

ІV ГАЧАҒ . Түфәнкими сәндән кәтүрмәјәчәјәм...

Өзүн аперәчәгсән, өзүр...

РӘШИД . Кәтмәјәчәјәм, сизинлә кәтмәјәчәјәм.

Дәдим ки, рәдд олун, чыхын кәдин... Не дурмусуңуз?! (Чәкмеғи чәкир.) Кәдин... Јохса... (Гәзәбла) Нишә-мирсиниз?

І ГАЧАҒ . Ушәгләр, кәлин кәдәк, буну бәјни гизәб; әлиндән не десән чыхар.

ІІ ГАЧАҒ . Кәдәк.

ІІІ ГАЧАҒ . Сәләмәт гәл, Рәшид.

ІV ГАЧАҒ . Түфәнкидән мугәјәт ол. Ондән күллә әтмә. Пәсләныб... (Чыхырлар.)

РӘШИД . Әслафлар. (Кәтмәк истәркән, Моллә Вә-рәч чыхыр.)

МОЛЛА ФӘРӘЧ (ону көрүб). Аллаһ сән сәхлә... Ал-ләһ сән сәхлә... Бу кишир, һастына кәлди?

РӘШИД . Вј әсил моллә, һәрә кәдирсән?

МОЛЛА ФӘРӘЧ (горхур). Јухарија... Чәғһрыблар..

РӘШИД . Һәјдәрбәјн оглу Амалы көрмәисән?

МОЛЛА ФӘРӘЧ . Әир кун гәбәғ көрмүшәм. Дәғлар-да. Зәрифлә бирлиндә...

РӘШИД (гәзәбле). Зәрифле?

МОЛЛА ФӘРӘЧ . Җе, онуңла... Икиси дә ач иди.

Әлиmdir җемәҗи елә гапдылар ки...

РӘШИД . Сәни җухарыҗа ким чагырыб?

МОЛЛА ФӘРӘЧ . Командир чагыртдырб... Тәвә һөкүмәт гурурлар. Мән кедим...

РӘШИД . Рәдд ол, гоча!

МОЛЛА ФӘРӘЧ (горхә-горхә). Аллаһ, сән сахла...

Аллаһ сән сахла...(Кедир.)

РӘШИД . Ивана билмирәч... Онлар бир җердә...

Демәк һәр шөҗ доғрудур... Ону ахтарым... Нафәсини кәсим... Гачым...

(Чарыглы Ага җә Зәриф Көрүнүр.)

* ЧАРЫГЛЫ АГА . Аллаһ һеч кәси тәк гоҗмәсин...

Теллисиз дәҗәнә билирәм. Зәриф, гызым, о сәнин хәтрини чох истәҗир, она де, өвә гаҗитсән. Баграм чатлаҗыр... Балача ушаг олмушам, мәнн агламаг тутур.

ЗӘРИФ . Јахшы, Чарыглы Ага, дәҗәрәм...

ЧАРЫГЛЫ АГА . Зәриф, гызим, елә бил олмушам, мәнн җердән көтүр. Көчәм-күндүзүм јохдур. Теллинин јахшы олдуғуну инди билдим. Әчәб еләҗиб, тахилын јәҗрини көстәриб... Бир де ону дәҗәрәм, көзүм үстә сахларам... Сән билмирсән, Зәриф, Телли дәҗишиб. О, командир корәндән дәҗишиб. Инди онун көзүндә кафтар олмушам. Сән аллаһ, өзү де, мән һеч кафтарам? Кафтар, мәсалән, Молла Фарәчдир. (Зәриф күлүр.)

Ниҗә күлүрсән, дүз дәҗирәм. Кулли-әләм билди ки, Чарыглы Ага һеч адимдир. Алла Телли мәнн кафтар

еләҗиб, гоҗуб бир тәрәфә...

ЗӘРИФ . Чарыглы Ага, сән де көрәк Теллини баша дүшсән. Чавандыр, чох чавандыр. Сәнсе...

ЧАРЫГЛЫ АГА . Мән де гоча дәҗилән ки... Бансн падшаһса, 80 јашында евлениб. Мәнн јашым һеч 60 олмаҗыб. Әзү де кишинин һә гочасн, һә чаванн, тәки киши олсун...

ЗӘРИФ . һәр шөҗи өз аршинныла елчүрсән, Чарыглы Ага, Елә олмәз...

ЧАРЫГЛЫ АГА . Јахшы, гызим, Теллини өвә гаҗитә мәҗә көмәк елә, јалварырам. Сөз вәр, мәнә.

ЗӘРИФ . Јахшы, Чарыглы Ага, сөз вәрирәм.

ЧАРЫГЛЫ АГА . Бәх, сәнә архаҗин олуб кедирәм. Һәләлик, гызым...

ЗӘРИФ . Хош көтдиң, Чарыглы Ага.

(Чарыглы Ага кедир. Амал көрүнүр.)

АМАЛ . Зәриф, саләм.

ЗӘРИФ . Хош көрдүк, Амал... Сәндән бәрк ни-каран идим, аллаһа шүкүр, сәг-сәләмәтсан...

АМАЛ . Сәндән Рашиди ахтарырғ... Командирин әмридир. Ахтармадығым јер галмаҗыб... Мән өзүм онуңла динишмаг истәҗирәм, Зәриф...

ЗӘРИФ . Ахы һә динишмагасан?

АМАЛ . һәр шөҗи е"тираф едәчәҗәм... Гоҗ биләсин ки, оғлу өз оғлудур... Онун гадини јер үзүнүн

ем намуолу гөднләрнән биридир.

ЗӘРИФ . Бувлары оңа демәҗин иә "насы зармы?

АМАЛ . Бәлкә де вер... Бәлкә де јох... Анчаг
деҗеҗеҗем... Наһаг јере о пис јолу тугду, наһаг
јере...

ЗӘРИФ . Кет, Амал, угур олсун. Кет. Әвәһу гору,
Амал...

АМАЛ . Бөләлик, Зәриф...

(Узагламәг истәркән куллә сәси, Амал јере
јухылдыр.)

ЗӘРИФ . Амал... Амал... Куллә деҗди, Амал?

АМАЛ . Зәриф, инди деҗди, деҗсән бәрк деҗди.

ЗӘРИФ . Ону этән Рәшиддир... Рәшид... Илк дефе
онун сәне куллә атдығына инанмади... Инди инанырәм
ки, одур... Бәһгәсн јох... Рәшид... Анчаг Рәшид...
Амал... әвәһу неч һисс әдирсән, Амал?...

АМАЛ . Оры бах, Зәриф... Дага... Бәҗаг...

(О тәрәф ишгләннр, Гиримән бәҗраг дәлгәланнр
Шән сәдәләр, сәсләр: "Јашәснн Шура һәкумати", "Ура."
Бир әздән гаранлыгылар.)

ЗӘРИФ (Дәһшәт ичинде). Амал... Амал...

ТЕЛЛИ (јүзүрүр). Зәриф, сәне нә олуб, Зәриф?

ЗӘРИФ . Амал... Рәшид олдураду...

(Әсәд, әкәрдәр, тугулнуш Рәшид, Молла

Тәрәф)

ТЕЛЛИ . Сәкит ол, Зәриф, сәкит...

ЗӘРИФ . Бу вәлзәлә ниҗә гуртармыр... Ниҗе?
Бәсдир даһа!!!

МОЛЛА ФӘРӘҢ . Аллаһ сән сахла... аллаһ сән
сахла...

(С О Н У).

Республика Бедни Афғалијет еви
бу пјеси тамашаја гојан бүтүн
коллективләрден халин едир ки,
онун һаггында ев рејләрини бу уи-
вана кендәрсинләр.

Баки - 3. Нефтчиләр проспекти 2.
Республика бәдчи афғалијет евинин

театр ше"беси

Редактору һикмәт Зија

Нүсхә - 100

Подписано к печати 10/X-70г. Бесплатно ФГ 02299

Бумага 60x84 1/32 об.4,5 п.л. Зак.827 Шпр.100

РВЦ ЦСУ, Баку, Советская 205

524